

miniig olf

**slobodan
šnajder**

SLOBODAN ŠNAJDER rođen 1948. u Zagrebu. Maturirao na XVI gimnaziji. Sada studira na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Objavljivao u »Poletu« i »Republici«. Pored ove drame napisao je nekoliko jednočinki (»Žrtvovanje Izakovo«, »Zapažanja o letećim tanjurima«). Drama »Minigolfe« uvrštena je u redovni repertoar Zagrebačkog dramskog kazališta za sezonu 1968/69.

lica:

MARTIN HORVAT, suradnik lista »Mlada misao«

ZORAN KRALJEVIĆ, član redakcije

VLADIMIR PUH, glavni i odgovorni urednik, član GK SO

ZLATKO REINHOFER, član redakcije

OLJA, član redakcije

DOKTOR

BOLNIČKA SESTRA

CRVENI SLON

FLORIJAN, austrougarski podoficir

POSJEDNIK SABLASTI

PRVI PAJKAN

OSTALI PAJKANI

SABLASTI iz jasenovačkog logora

OSTALI BOLESNICI

PRVI ČIN se događa u redakciji omladinskog mjesečnika »Mlada misao«, jednoga aprilskog dana ove godine, dok puše jugo.

DRUGI ČIN se događa u duševnoj bolnici »Sveta straža«.

EPILOG nas vraća u redakciju lista »Mlada misao«. Radnja se događa dan kasnije od prvog čina. Vrijedno je zapisati da je i toga dana puhalo jugo.

prvi čin

Redakcija lista »Mlada misao«: tri stola s dotrajalim pišaćim strojevima. Z'd je obiljepljen plakatima koji pozivaju na demonstracije protiv rata u Vietnamu i borbu protiv alkoholizma. Slobodno u prostoru visi slika — neodređen portret. Na zid je pričvršćen starinski telefon. Drugi je telefon na jednom od stolova. ZORAN KRALJEVIĆ nespretno traži slova po tastaturi pišće mašine. MARTIN HORVAT sjedi u izlaznoj foteљи i grlje noge malom električnom grijalcom. Čuju se samo spori Zoranovi otkucaji.

ZORAN (*sgm sebi glasno diktira*) »... vaše nove radove, Tačka. Drugarski vas pozdravlja...

MARTIN Sreo sam neki dan starog druga iz djetinjstva, za kojeg ni u snu ne bih pomislio da je homić.

ZORAN Što da napišem: »Bilježim se sa štovanjem«? ili »Usrdno se preporučam i stojim uvijek na usluzi«?

MARTIN Premda mi se danas čini da je bilo nekih znakova po kojima bi netko iskusniji mogao zaključiti da se radi o homoseksualcu.

ZORAN Što? Homić? Tko je homić? (*stanka*). Ti si malo prije rekao...

MARTIN Ostavimo to.

ZORAN (*diže pogled s mašine*) Bogati, sad me stvarno zanima. Nisi li ti malo prije rekao nešto o nekakvom homiću?

MARTIN Ja? Ne. To ti se samo pričinilo.

ZORAN Mogao bi napokon prestati s tim nogama. Nervira me što hodaš okolo u čarapama.

MARTIN Nervira te što hodam... (*prasje u nervozan smijeh*)

ZORAN (*brzo napiše svoje ime i vadi list iz mašine*; Zoran Kraljević, vlastoručno (*potpisuje se, gledajući jednako u Martinove noge*). Rekao sam, bilo bi možda vrijeme da prestaneš s tim, netko će to morati platiti.

MARTIN Znaš dobro da je to nemoguće. Patim od hladnih nogu.

ZORAN (*ustaje, sjeda na stol i vadi cigaretu*) Bogati, ali mi smo usred aprila.

MARTIN Ja imam hladne noge i usred aprila.

ZORAN Jutros je pisalo u novinama da se današnji dan neće nimalo razlikovati od jučerašnjeg. A jučer je bilo lijepo i toplo, koliko se sjećam. Puhalo je jugo. Sjećao li se jučerašnjeg dana?

MARTIN (*napreže se*) Jučerašnjeg dana? (*stanka*) Sjećam se.

ZORAN A, to je bio sjajan dan. Grad je pun žena u proljetnim kostimima. Meteorolozi su imali pravo. Treba im samo dati vremena.

MARTIN Kome treba dati vremena?

ZORAN Meteorolozima, ne ženama (*stanka*). Ti opet nisi baš najbolje volje?

MARTIN Ja opet nisam najbolje volje.

ZORAN Je li? A što? Ovo ti vrijeme ne odgovara?

MARTIN To nije pravo zagrabačko vrijeme.

ZORAN Da, da, za tebe dan mora biti siv, tmuran mora biti nekakvih oblaka koji se zlokobno nadvijaju, ti pre-tjerješ. Vječni »kavkaski« polumrak.

MARTIN »Kavkaz«, to je nešto drugo. Sa svojim izre-zanim foteljama, razbijenim ogledalima, pisoarom u pod-zemlju.

ZORAN Da, čuli smo te priče. Uostalom, mogli bismo popodne na minigolf. Hajde, ne pruži njušku odmah. Ide cijela redakcija.

MARTIN Ja nisam nikakav igrač minigolfa.

ZORAN Krajnje je vrijeme da malo uzastojiš oko to-ga. Više zdravog sporta, to bi koristilo tvom morbidnim mislima (*drži u rukama book courvoisiera*). Malo kurvice?

MARTIN Hvala ne pijem.

ZORAN Ne pijes? Otkada to?

MARTIN Učlanio sam se u apstinentski klub. Moram biti u nekakvom klubu, a taj je najbliži mojim sobici.

ZORAN To je spektakularan prokret. Časna riječ, to treba staviti u novine. Ma ne, to treba neizostavno staviti u novine. Napisat ću nešto za rubniku »Pro et contras. Otmajnu nam naše najbolje ljude.

MARTIN Otkada sam ja vaš čovjek?

ZORAN Jesi, jesi, stari moj. Ti si naš. Ti si možda malo na svoju ruku. Ali, ti nije loše. To daje aromu. Osim to-ga, ti znaš što radiš, tvoje priče se čitaju, osmoškolke pa-daju u trans. Pet pisama, stari moj, to je uspjeh. A i se-mo mislim, što ti je trebalo da onog primitivna šalje u materinu, u petak, na prijem? Pa jasno ti je da možemo zatvoriti kuću ako nam ne odobre sredstva. Nije sve to tako jednostavno. Nije tako jednostavno kako ti sebi zamišljaš u svojoj vrućoj glavi. Ljudi kao Vladimir Puh, kao Zoran Kraljević drže list. A to je stvar politike. I tako, mi-slim, ti ne možeš biti toliko glup i ne shvatiti koliko je to važno za sve nas. Radi se naprosto o publicitetu...

MARTIN Na prijem? Nisam ja bio na nikakvom pri-jemu, oni su naprosto željeli da vide čitavu redakciju, a meni ne bi uopće palo na pamet...

ZORAN Dovolji, smiri se. (*stanka*) Prije godinu da-bio si anonimus...

MARTIN Valjda ja bolje znam što sam bio...

ZORAN Eto, vidiš. S tobom se uopće ne može razgo-varati. Ti nemaš distancu. A tek tu negdje počinje velika literatura. A prije toga samo stenjanje i mucanje (*stanka*) Bio si nespretni brucos iz provincije koji se neprekid-no spoticie o kojejakve izbočine, sagove na podu, i uopće razne zlobne stvari, he, he, pilji u ženske stražnjice, ukra-tko misli da je u raju. Danas te smatraju perspektivnim, mladim hrvatskim prozaikom, koji se još traži, ali koji obećava (*Zoran uvlači d. m.*). Biti hrvatski prozaik nije laskava stvar, stari moj. Mislim, nije neki naročiti uspjeh.

To je, kažimo, de mod. Žene više vole inženjere i dokto-re, njihova su srca, stari moj, rezervirana za solidne lju-de, koji se teško uzbuđuju, ali kad se jednom uzbuđe, sta-ri moj, onda je to orkan, onda idu, kažimo, do kraja, u svojim peugotima, renaultima, volkswagenima na kakvom mračnom Jabukovcu. I znaš, zbog toga se ne treba zbu-đivati, sve su one negdje duboko, duboko, ha ha, stari moj, duboko prostituirane, izgubljene duše u svili, ha ha, samo bez iluzija, no to sada nije bitno (*Zoran prži bi-šanje*). Ti si danas agrarmer, nitko te više ne bi mogao razli-kovati od pljunotog agrarmer, ti si danas tip iz zagre-bačke redakcije, koji se još pomalo opire onim klišei-ma, ali to neće dugo potrajati, to si ti, i, slušaj sada, stari

maj: pamet u glavu. Zar ti je potrebno sve to? (*stanka*) Treba se uvijek pitati: A što ja tu mogu učiniti?

MARTIN A ne, za tebe se postavlja drugačije pitanje: »Što ja tu mogu učiniti, a da ostanem zdrav i čitav?«

ZORAN A što te to tako strašno ugrožava? (*stanka*) Šta ti znaš što je revolucija? Molim te, odakle bi ti to mo-gao znati? Rođen si 48., ako se ne varam, i svoj prvi komad kruha dobio si na kupon. A danas je ipak drugačije. Ili sa-mužljavanje. Što ti znaš o herojima, koji su kako i sam kažeš, već dugo mrtvi? Svi pravi heroji mrtvi? Slušaj stari moj, što ti misliš, što je naš posao? Mislim, moj i tvoj, i...

MARTIN Skresati istinu u lice.

ZORAN Istinu, naravno Martine, potpuno se slažemo, istinu. Ali koju... istinu? Istinu srca u sukobu sa samim sobom, srce u sukobu sa samim sobom, razumiješ, to bi rekao Faulkner. A on je, kao što znamo, dobio Nobelovu nagradu. A tu istinu na koju ti misliš, što možeš učiniti s njom? Možeš li je pojesti? Možeš li je spremiti za crne dane? Ništa se gore ne može dogoditi jednoj istini, nego da bude skresana nekom u lice. (*stanka*) A kad ti crni dani dođu, kažimo, čorsokak, istina će se okrenuti protiv tebe. Ona će te zgromiti.

MARTIN Poslat će me na Goli otok.

ZORAN Ti patiš od manije proganjanja. Nitko te neće poslati na... To je naprosto otvaranje i zatvaranje ventila. To je u krajnjoj liniji politika.

MARTIN Politika, politika.

ZORAN Možemo mi vikati koliko ćemo »politika, po-litika« ali posljednji komitetilija ima u malom prstu više političke misla nego ti i ja zajedno (*stanka*) Znaš stari moj, ponekad mislim, ne bi li bilo bolje da se povučem u stan svojih roditelja i počnem raditi na romanu.

MARTIN Koji se ne događa nigdje, Ili koji se događa u jednom gradu u kojem je jako vruće. Ili na nekom pustom i osamljenom mjestu. Koji se ne odnosi ninašta.

ZORAN Zar sam ti o tome već pričao? Vrhovac, otvo-reni prozori, zrak, zrak, u ovom smrdljivom gradu postaje nepodnošljivo od automobilskih isparenja.

MARTIN Pa sve je to u krajnjoj liniji oluđeni svijet.

ZORAN (*udara šakom o stol*) I Biblija, stari moj.

MARTIN Istine srca u sukobu sa samim sobom.

ZORAN Tako je. stari moj. Vječne, vanvremenske istine srca. Nešto od biblijske masivnosti. Jedan dan, koji traje, biblijski dan, i biblijska kiša. (*stanka*) Hajde, stari moj, budi pametan. Ja sam ti prijatelj. Ako baš Ročes nešto reći, ako te negdje svrbi, upami da se u ovoj zemlji to može. Samo je pitanje forme. Sve je u krajnjoj liniji pitanje for-me. Forma, stari moj. Već hiljadama godina umjetnici va-riiraju onu istu poruku, koji je pračovjek urezao u svojoj spilji. Kad budeš deseti put ponovio da je ovaj svijet sra-nje, nitko će te čuti. Ali to možda ne bi bilo dobro, jer ti ionako nemaš ništa boljeg da ponudiš. (*stanka*) Učlanit će u Društvo književnika, gdje ćeš moći konzumirati jeftini gulaš. Ali to je kao i uvijek pitanje forme. (*stanka*) Hajde, mi smo hiljadu puta inteligentniji. Dokaz je to što se ne bavimo politikom.

MARTIN Ali ja hoću da se bavim politikom.

ZORAN Evo kako propada jedan umjetnik. Imaš mini-golf, prijatelju, to je politika u malom. A greška te stoji, kažimo, dvije boce piva. To je tačno onoliko koliko si možeš dopustiti bez griznje savjesti. A u stvarnosti, ti si suviše si-romašan. Ti nemaš sluha.

MARTIN Daa, sva ta zbivanja imaju jedan nama nedo-kućiv smisao, i samo zbog toga sretni, mi smo u neku ru-ku, pošteđeni.

ZORAN Tako je, imaju smisao. Pa čak ako su to ponekad svinjarje, one imaju svoj smisao. Jer danas je kod nas bolje nego ikad, nitko to ne može poricati. Ljudi su bolje obučeni, bolje jedu, imaju Antona Martija, miksal...

MARTIN Da, a sutra će biti još bolje obučeni, još sitiji... a Anton Marti će prikazivati svoje plesalice na pet krala.

ZORAN No, dobro, i to je neki smisao.

MARTIN Naravno, to je strašno smislivo. Svijet je kronično opterećen smislom. Ljudi teturaju ulicama od smisla, ali...

ZORAN (*ponalo iznerviran*) Ali? Sada ćeš izvaliti neku glupost. Enfant, terrible, rdava savjest ovog grada, koja upućuje sportsku prognozu i onanira pred Martijevim plesalicama.

MARTIN (*viče*) Ali što vam govori da je to pravi smisao? Ja samo hoću da znam što vas čini tako sigurnim. (*Zoran ga pažljivo studira*)

Zašto ste tako uvjereni da je to jedini mogući put?

(*Zoran puši i sažaljivo kima glavom*)

A na samom kraju, stari moj (*iron.*), između mene i tebe neće se ništa više događati nego što se događa između mene i moje noćne posude. I ti to zoveš revolucijom u trajanju.

MARTIN Pardon, ja to nisam rekao. Molim, nemoj podmetati. Na časnu riječ, ja ću povjerovati glasinama koje se šire.

MARTIN Kakvim glasinama? Baš me briga za glasine. Ja gubim živce, to je tačno, mene je lako isprovocirati.

ZORAN Stara priča. Mnogo pjene, malo gundanja, a poslije se čovjek smiri. Uostalom, šta da ti pričam. Postane pisac. Ude u upravu kakvog nogometnog kluba, pristane na minigolf, izvešti se u njemu, postane polomitički impotentan, kažimo, mnogo pjene, stari moj, suviše pjene, premo trezvenosti. Vampiri, da, vampiri, fikcije i sablasti. (*dolazi bliže*) Tebi je potrebna distanca. (*stanka*) Doista te ne zanima što se priča o tebi?

MARTIN (*šuti mrgodno*)

ZORAN Tebi je stalo do publiciteta, a ljudi su zlobni. Znaš, čovjek je uvijek više ili manje žrtva sredine. To je još uvijek bolji nego da sredina bude njegova žrtva. Vidjeli su se jednom pred ogledalom, stari moj, čuli su kako razgovarao sa samim sobom, postavljajući si razna pitanja, na koja nitko ne bi mogao odgovoriti. To je najvjetniti način da čovjek izludi. Ima, međutim, toliko ljudi, s kojima bi se moglo razgovarati (*stanka*) Danas se općenito misli da si ti malo — bolestan.

MARTIN Bolestan?

ZORAN Molim, ja te obavještavam o utisku drugih ljudi. Većine, ako hoćeš.

MARTIN Bolestan? (*počinje izigravati ludaka pred užasnutim Kraljevićem*) Uostalom, Kraljeviću, pogleda me do ruke. Ne izgledam ti kao pojedinik, zar ne? Poraz bi mnogo bolje pristajao mom licu, mom načinu mišljenja, mom mentalitetu i mom odijelu. Ipak, kad se sutra ujutro budemo ponovno srel i meni će biti sve jasno. O, danas je veliki dan. Tačno je da sam opterećen svojim bradavicama (*pokazuje bradavicu na prstu*) koje su lažan život tkiva, tačno je da ću već današnji dan završiti u ludnici. Ali tamo idem iz hobija, razumijem to, ne zbog toga što bih doista vjerovao da sam lud. A kad se vratim, dajući moj Kraljeviću, kad se vratim bit će mi jasno što je revolucija, i, kolego, suborbe i suputnice, bit će mi isto tako jasno i tko nije revolucionaran, ha ha, kažimo, nužnim načinom.

ZORAN (*baca bijesno rukopise na stol*) Slušaš, Horvate, dosta je te komedije. Ja sam te pročitao. Razumijem, od prvog dana sam te pročitao, kad si se pojavio sa svežnjem

svojih priča, u svojim gotskim cipelama i širokim hlačama. Ipak, bio si mi simpatičan. Ovaj umije gristi, pomislio sam. Ima nešto u njegovoj rečenici. Ovaj ima čvrste zube, treba ga samo usmerjeti. Naravno, stari moj, u granicama, što je u krajnjoj liniji pitanje forme. Slušaš, ja možda nisam jako uman, ali posjedujem razvijeniju intuiciju. Nešto me je u tvom nastupu prošlog petka neprijatno kosnulo. Rekao sam sebi: ovaj momak ne posjeduje osjećaj mjere, a taj je osjećaj tako dragocjen, za sve, pa i za doista dobru prozu.

MARTIN Ti znači misliš...

ZORAN Ništa ja ne mislim. Mi te objavljujemo, za sada.

MARTIN Ti znači hoćeš reći... (*bijesno*) Ima barem pet listova u Zagrebu koji bi bili spremni štampati moje novele.

ZORAN Možda, stari moj. Ne zaboravi da to u izvjesnom smislu nama duguješ. Godinu dana te štampamo iz broja u broj, ti si u neku ruku, redakcijski hri. Uostalom, budeš li ovako nastavio bit će sve manje onih koji će te htjeti štampati.

MARTIN Ili smjeti štampati. (*stanka*) I Krlžu su cenzurirali.

ZORAN Pretjeruješ, a to ti nije potrebno. Osim toga, Krlže. Još ćeš mnogo tinte morati prolići, stari moj. (*stanka*) Nije stvar u cenzuri. To je pitanje publike. Mjere. Ukusa. Stvar trenutka. Censure u klasičnom smislu nema. A ljudi kao vi trebaju cenzuru.

MARTIN Naravno, ljudi kao ja su sretni kad ih se progoni.

ZORAN Hajde, saberi se. Noćni rad će ti jednom uprostiti. (*stanka*) Pišeš li što? Hoće li se priča iz prošlog broja nastaviti? Znaš, Vlado i ja mislimo da bi mogao napisati cijelu seriju. Nešto kao »Dugo, toplo ljeto«, opet Faulkner. Kudgod pođeš, nabasaš na Faulknera. »Pisci su rdava savjest čovječanstva«. Hoćeš li nastaviti tu priču, ili ne, to naravno potpuno ovisi o tebi. Potrebno je samo da se smiriš, i da shvatiš da sam ti ja prijatelj, stari moj, rijetko ćeš naš tako dobrog prijatelja.

MARTIN Da se smirim? Svi hoće da se smirim. Ojla, moja majka, pilule, televizija mi poručuje da se rasterestim, da se opustim, da odem na pećanje. Vidiš, ja ne želim da se smirim, ne želim da se rasterestim.

ZORAN Jedna dobra žena u mekom krevetu u feudalnom dvorcu, manje crne kave, više zraka, uredniji život. Da, i tvoja će proza postati masivna, teška, organizirana, disciplina misli. Ipak me možeš poslušati barem u nečem, ja već lijev broj godina piskaram, i bogami, pretvaram se u pravo piskaralo.

MARTIN (*krajnje iznerviran*) Hoćeš li već jednom prestati bljuvati!

ZORAN Molim, molim. Ja ti samo želim dobro. Dakle, ti si stvarno neurotičan. Jesi li siguran... ne bi li se to moglo pregledati? Mislim, stvarno. Uostalom, prestani se već u jednom izdripi na mene, ti si napokon ovdje gost i ako želiš možeš dobiti crnu kavu i cigarete, a osim toga ovdje se služi i najbolji francuski courvoisier.

MARTIN Gost, ja sam svuda gost.

ZORAN (*ispisja čašu courvoisiera*) Bogami, još ću na kraju pomisliti da si iskompleksiran. Prezvali smo te u redakciju. Ti si odbio. Klanovi te ne zanimaju. Oni su ti naime odvratni. Zalosno je što imaš takvo mišljenje o svojim kolegama. Klanovi, kakvi klanovi? To je tvoja daljnja fikcija. Ti imaš više fikcija nego ti problematičnih bradavica. A »Vjesnik«, što je onda to? Ili Televizija? Kvalitet pomaže kvalitet, i to zoveš hlocom. Inače bi se utopili u moru prosječnosti. Što sad najednom hoćeš? Ti si mazohist, što li? Ti si stvarno malo...

MARTIN Ne, ja nisam nimalo lud. Pogledaj me u oči. Zar one nisu bistre? Kao votka izborova? Da li se kod vas opslužuje votka izborova?

(stanka)

Ipa, danas putujem u dševnu bolnicu. Hoću napraviti reportažu, osim toga radi se o jednom važnom posjetu.

ZORAN Reportažu? Ali ovaj broj je već popunjen. Vlado je već nešto napisao o beogradskom kongresu. Onda, koliko je meni poznato, ti si novelist, a ne novinar, barem si tako govorio.

MARTIN Nitko to od mene nije tražio. To je samoinicijativa. Doći će po mene automobilom i obući mi luđačku košulju. To je sve namješteno, bolesnici su nepovjerljivi. Gore će biti čitav happening. Gala happening.

ZORAN (u nedoumici) Da, to je sve veoma zanimljivo. Ne bi li ti to radije samo napisao? Mislim — opisao? Kao da se već dogodilo. Mislim, neke stvari nisu potrebno provjeravati. Ne bi?

MARTIN Ne bih želio čitav svoj život provesti u kabinetu. Onda, baš sve, stari moji, baš sve treba provjeriti. Od Galilejevog zakona do samoupravljanja.

ZORAN Da, ali za to treba vremena. I sredstava. Može se pokazati da jedan ljudski vijek nije uopće dovoljan. I što onda?

MARTIN Onda će barem nešto biti jasno. Da je ljudski vijek prekratak. To znači da se na tom polju zaostaje. To znači da tu treba nešto mijenjati. Jer bilo je vrijeme kada je ljudski vijek bio dovoljan.

(stanka)

ZORAN Martine, ja te pokušavam razumjeti, (stanka) Ali odakle, sve do sitnica znaš što ti se ima dogoditi?

MARTIN Tako. Ponekad se to zna. Mislim, ponekad je to jasno.

ZORAN A tako. Ti si šarmantan. Ne, ja uopće mislim, da si ti gala tip, samo si malo nervozan. Uostalom, s njima smijesh do mile volje izigravati luđaka, oni će ti aplaudirati, smatrat će te genijem u jednu ruku. To je zato što svi danas pokušavaju biti tako strašno normalni.

(Obje prсну u histeričan smijeh)

ZORAN Ne bi li ipak nešto popio? Slabo izgledaš. Ovo grije krv. (stanka) Zar su pravila tog tvog kluba tako oštra? Mislim uopće te razne organizacije, sve se to može uređiti. Slušaš, valjda ne misliš da sam ja cinkaros? Valjda ne misliš da sam ja neki usrani cinkaros?

MARTIN (uozbiljuje se) Ne, ne mislim. Ali klub zahtijeva oštru disciplinu za svoje članstvo.

ZORAN (diže čašu) U materinu i klub. Mislim, takav klub i disciplina. Sefovji sigurno loču na kakvom sigurnom mjestu, u kakvom bunkeru zapijaju članarinu. O tome bi trebalo pisati, časna riječ, to bi trebalo dati u novine. Pa i mi smo neke novine, majku mu. «Mlada misao». «Mlada misao»? Na primjer ovač: «Dilema na raskršću»? Ili, bolje: «Tko stoji iza toga?» Tako je, stari moji, treba ih raskrinkati.

MARTIN Koga treba raskrinkati?

ZORAN Kako koga? Pa to se pitanje ne postavlja (pomalo je pijan). Njih. Njih treba raskrinkati. A politiku ostavimo onima koji su za to plaćeni. Mi nismo za to plaćeni. Svatko je plaćen za svoj posao. To jedino ima smisla. Pravi čovjek na pravom mjestu. «Dilema na raskršću»? Ili, bolje: «Tko stoji iza toga?» Tako je, stari moji, treba ih raskrinkati.

MARTIN Malo si tezi u glavi pa ne znaš što govoriš. ZORAN Cini ti se. Nisam bio pijan još od svadbe moje sestre. To ti je bila svadba, čovječe. Lijepi običaji izumiru. Prava zagorska svadba. Pajdaši, pijača, sve egzotično do krajnosti.

(Čuju se koraci sa stepeništa)

Dolazi Vladimir Puh, glavni i odgovorni urednik (iron.). Prepoznajem njegov napolonski način hoda. Napraviti ćemo put, časna riječ, jednog čemo ga dana objesiti, ti i ja, vazi, ha ha, egzekucija u redakciji, smjena rukovodstva, spektakularan zaokret. (Isplja čašicu čovrstoira). Nemojte se samo opt prepriati.

VLADIMIR PUH (ulazi odjeven elegantno) Zdravo, dečki. Zorane, baš dobro što si tu. Ona stvar o hippijima, gotova?

ZORAN Dao sam ti je prije čitavu sedmicu. Nancy Smith iz New York-cityja, ekskluzivno za čitaoce «Mlade misli». Hoće li hippiji preporučiti Ameriku? Ili će Amerika preporučiti hippije? Ha, ha, napis za crvene. (stanka) Ona ideja sa press birom je imbecilna, oprosti što ti to moram reći, ali ta je ideja imbecilna. Ne razumijem zašto je Reinhofer toliko gurao tu stvar, pa to je mogao napisati bilo tko od nas. Olja je mogla prevesti nekoliko materijala...

VLADIMIR (autoritalno) A ja i ne razumijem zašto to meni govoriš. Postoji sastanak redakcije, postoje načini...

ZORAN Ti si nekako onda bio uz Reinhofera.

VLADIMIR Reinhofer onda nije loš momak. Hippiji, provosi, studentske demonstracije, to mu je malo udarilo u glavu. Na primjer je mislio da budućnost svijeta ovisi o američkoj ljevici, karakteristično je za njega da budućnost uvijek o nečemu ovisi, o koncu, atomskom dugmetu, neakvim kometima, pigama, Buchelama... (zabavljen je oko stola) Ali to će ga proći... on na primjer misli da su skupovi naših studenata skupovi serejona.

ZORAN Slušaš stari moji, kad na televiziji gledaš takj-ske demonstracije...

VLADIMIR Dobro, ljudi moji, što biste vi htjeli? Revoluciju? Strajk? Bombe? Pa ono je kapitalizam, nećete valjda reći da tu nema nikakve razlike? Protiv koga bi mi demonstrirali? Protiv sebe? Pa ne budite smiješni. Moras imati nekaakav razlog. Uostalom, studentska menza je deset puta važnija od globalne jugoslavenske politike. Ne znate vi šta je život. Ti boga, imam na faksu kolegu koji jede jednom dnevno i preskače nedjelju. Ti boga, pa ne budimo smiješni. I sada bi vi htjeli neakve demonstracije. (stanka) Evo ti tekst, preleti malo. Olja još nije bila tu.

MARTIN Ne, nije, ja tu sjeđim od deset sati.

VLADIMIR Vani je divno vrijeme. Zdenac je pun čupavca. Sjede na suncu kao gušteri. Što čekaju? Godota?

MARTIN Ali ona će svaki čas. (vadi sat iz džepa, što je neobično mjesto za jedan ručni sat). Da, svaki čas. Olja je tačna, Olja je kao sat.

ZORAN Eh. Olja.

MARTIN Prepisivala je cijelu noć kongresne materijale.

VLADIMIR Valjda neće zaboraviti kliseje. Te su kongresne stvari krajnje osjetljive. Maks se bojao da su slike malo podsvjetljive. Vidjet ćemo.

MARTIN Ne, neće zaboraviti. Naći će i po kliseje. Olja nije od onih žena koje bilo što zaboravlja. A najmanje kongresne kliseje.

VLADIMIR Hajde, hajde, Olja je sjajna, ali ti ne moras uvijek istupati kao njen advokat. (stanka) Uostalom, kako si? Radiš li što?

MARTIN Razmišljam.

VLADIMIR Ovakvo... puno razmišljaš?

MARTIN Razmišljam. Dođem do prozora, stanem i razmišljam. Pušim i razmišljam. Udem u metro, otkopčam šlic, i — mislim.

VLADIMIR Opet misliš?

MARTIN Mislim. Odjednom me nešto zgrabi prije spavanja, i mislim, mislim, bože, kako samo mislim.

VLADIMIR (*polu u šali*) Čuvaj se. To je već mnoge upropastilo. A o čemu — razmišljaš, ako nije indiskretno?

MARTIN To je indiskretno.

VLADIMIR Neka (*pokazuje rukom obline*) dama?

ZORAN (*zagrcnuje se*) Dama? Ako je to neka dama onda je to kurva po svoj prilici. Ako Martin Horvat razmišlja o sistemu, onda je to fašizam, ljudi su stoka, reforma je farsa, rukovodioci su buržuji, nogometasi su buržuji, a najveća izreka svih vremena je »Credo quia absurdum«. Conclusio: teško zemlji čija su aristokracija nogometasi. Jesam li pogodio?

MARTIN Ja razmišljam o — svemu.

VLADIMIR O svemu? Jer je to jedino neobavezno.

MARTIN Jer to je jedino moguće.

VLADIMIR (*preziru odmahuje rukom*) O svemu, dakako. Staneš na verandu, pušiš i neobavezno razmišljaš o svemu. Mrzovoljan si. Sve te napada odavud.

MARTIN Sablja mogo djeđa koji je uginuo u nekakvom galicijskom blatu, moj stari koji je ubijen u konzjeru, otac koji je razmišljao na Golom otoku jer je klicao Staljinu, i smatrao ga bogom, kao i svi, ustalom, samo što se on lošije orijentirao. Svi su Horvati bili tvrdih glava, i ne-sposobni za politiku.

VLADIMIR To su duhovi za spiritističke seanse. (*stanka*) Osim toga gledano iz današnje perspektive, sve je to jednom imalo svoj smisao.

MARTIN Smisao? Da čovjek bude orahova ljuska u historijskom toku, vi to zovete — smislom? Vi to smatrate jedinim mogućim smislom? Vi, vjerni službenici progressa. Smisao! Ako im dam smisao kojeg im vi pripisujete, šta da im kažem? Kako da im objasnim da se idoli mijenjaju, da se ljudi kvare, da heroji umiru, i da se njihovi vođe jednako brzo i bijedno raspadaju u bilo kojoj mrtvačnici? Da na mjesto starih slika dolaze nove, da se pjevaju nove pjesme?

VLADIMIR Ne uzbuđuj se. Uopće nikom ti to ne trebaš objasniti. Prvo ti to sebi objasni, dragi moj. A onda ti su ljudi mrtvi. Ti su ljudi otišli u prah i pepeo. Oni žive kao lijepa uspomena u našem starijem narastaju, bratac. (*stanka*) Svaki peti čovjek u ovoj zemlji je nepismen, a ima kreveta, čitao si valjda u »VUS-u« u kojima je svaki peti čovjek pismen, razumijem, ne nepismen, nego pismen. A ti mi ovdje govoriš o nekakvim galicijskim sabljama. Oprosti, molim te, to je smiješno.

(*telefonira, ali ne može dobiti vezu*)

MARTIN Bilo je to na radnoj akciji »Sava 66«

ZORAN Cekaj, bio si na radnoj akciji?

MARTIN Vratili smo se s izleta u Krapinske toplice, upravo onog dana kad je javnost prvi put obaviještena o Rankoviću. Gdje si ti bio u vrijeme Brionskog plenuma?

VLADIMIR (*pokušava dobiti vezu*) Spremao sam neke-kve ispit, u Zagrebu sam bio, gdje bih dovolja mogao biti...

MARTIN Bilo je predvečerje. U prvi trenutak, u naselju je bilo nekakvo stanje kaosa, možda je onog koji bi se ot-krio na prvi pogled i koji bi izgledao kao panika, nego jed-nog unutrašnjeg kaosa. Polako je padao mrak, a ja sam ležao na toploj zemlji ispred barake u selu... Samo sam slušao. Nisam ni primijetio da je Olja legla pored mene i zapalila cigaretu. Zapalila cigaretu? Da, ljudi, to mi je sada palo na um: ona nikada ranije nije pušila. (*stanka*) Slušaš li me?

VLADIMIR Slušam, samo ti nastavi. Pokušavam dobiti Gradski Stalno je zauzeto.

MARTIN Onda sam se okrenuo, a ona je rekla da će Stari već sve urediti. Razglas je grmio iznad naselja, nitko

nas nije zvao u zbor, i nije se spuštala zastava kao svako veće. Naseljem su išli ljudi, pritajeni, rekao bi, samo sjene.

VLADIMIR Halo, Komitet? Ti si, Vera? Ovdje Vlado. Čuj, neću moći danas na sastanak. Imam važnog posla. Bo-gami, moram zaključiti list. Javi Mirku. Vozu u čelo. Zdravo. (*odahne*) A sada možeš nastaviti.

MARTIN Komunisti su izlazili iz baraka i skupljali se na tajni sastanak. Svi su znali da se nešto važno događa. Trebalo je samo procijeniti situaciju. To je u stvari politika. Hoće li nas pozvati na ulice? Tko će nas, u stvari, pozvati na ulice? Hoće li mu suditi? (*direktnije publici*) Želio je dakle predsjednikovića? I svi smo imali svoje dosjese. I atomsku bombu je htio? Hoće li ga objesiti? (*stanka*) Vidiš, Vladimi-re, to su sva ona pitanja koja zanimaju tebe. To su sva ona pitanja koja ste vi temeljito raspravili na sastancima. Me-ne to, u onom trenutku, nije zanimalo. Ležao sam na toploj travi, i promatrao sjene s prebačenim rucnicima. Ja sam znao Vladimire, da nije važna presuda. Slušaš li me?

VLADIMIR (*izranja iz brda rukopisa*) Slušam, slušam, samo nastavi, to je vrlo zanimljivo.

MARTIN Ujutro je sve bilo kao dva dana prije.

VLADIMIR Cekaj, a zašto to ne napišeš?

ZORAN To je suviše svježe. Treba malo odežati.

MARTIN Jer ti to ne bi štampao.

VLADIMIR Ne bulazni. To će ići ako bude dovoljno kvalitetno. Kvalitet je važan, razumijem? Osim toga, ta stvar je davno riješena.

MARTIN Koja stvar?

VLADIMIR Pa, Aleksandar Ranković. Ti ga sada kori-štiš na isti način kao i domaća reakcija. Ali nastavi, čini se da sam te prekinuo u tvojim vrlo zanimljivim remi-niscencijama.

MARTIN Ujutro smo išli na trasu. Moral je bio na vi-sini. Kao nikada do tada. I pjevali smo kao nikada do tada. Do naselja ima oko pola sata dobrog marša. A za to vrijeme može se izrediti mnogo pjesama. Vi i ne sanjate koliko se pjesama može otpjevati za pola sata. Od trase do naselja. A ja sam čekao samo, jednu. To je ona pjesma u kojoj ima strofa:

«A Srbija sivog pitca,

Aleksandar Rankovića,

naime, normalno se redaju heroji. I onda kad je tre-balo otpjevati »A Srbija sivog pitca...« nastao je muk. Ne znam tko je prvi počeo »Oh, when the saints«, »Kad sveti marširaju«, ali to je druga pjesma, to više nije ta pjesma. I nitko više nije pjevao »A Srbija sivog pitca«, i time je na slučaj stavljena tačka,

VLADIMIR Slušaš, čovče, da te ne poznam, svašta bih pomislio. Ja na častnu riječ ne shvaćam što hoćeš. Stavl-jena je tačka, i što s tim? Uvijek je bilo takvih kriza, i uvi-jek je poslije njih Partija bila još jača. (*stanka*) Ne znam što hoćeš, Martine, ali jedno znam: kad bi došlo do gustog, ti bi prvi rekao: molim, gospodo, ja sam samo umjetnik. Ja s tim nemam ništa. Ja pišem priče. Da, pobijemo bi u nekakve egzotične predjele, vičući: »Sve je relativno, i vi, moja gospodo, i vi ste relativni. Ili: mene zanimaju osnovna egzistencijalna pitanja čovjeka sa velikim »e«, čovjek na raskršću, čovjek u renesansi. Par distance, gospodo. I tko će onda pobiti po glavi? Martin Horvat? Ne? Od Martina Horvata se očekuju svinjarije, od njega se očekuje da gun-da. Tko bi inače gundao? Njegovi se ispljuvci primaju do-brohotno u ime slobode mišljenja i štampe. Martin Horvat? Ne, dragi moj, nego Vladimir Puh. Ja.

ZORAN Objasnjavao sam mu pola sata prije tvog do-laska. On neke stvari jednostavno ne želi shvatiti. (*stanka*)

VLADIMIR Slušaj, ako imaš nekih dilema, ako se već hoćeš baviti politikom, ako misliš da idemo u krivom pravcu, izvodi, dođi u Savez. Ja ću ti prvi dati preporuku. Tvoje je mjesto ionako tamo, već te davno čekaju...

MARTIN Čekaju... mene?

VLADIMIR Razgovarali smo u Komitetu o tebi, zar ne Zorane?

ZORAN Da. Ljudi misle da ti svojim dosadašnjim radom to zaslužuješ.

VLADIMIR Napokon, što bi ti u stvari htio? Da ti pošaljemo mercedes s crvenom tablicom? Pozivnicu? Što li? (stanka) Ovakvo, sve te tvoje floskule, ti i tamo izbačene, sve to nema nikakvog smisla. Umina zapažanja o progresu, sve to nema nikakvog smisla.

MARTIN Nemaju... smisla?

VLADIMIR Naravno. Kao ti sebi zamišljaš Partiju? Kao skup beskičmenjaka koji jedino misle kako da se dokopaju svojih vila i bazena? Što ti znaš o Partiji? Tvoj bi protest tamo dobio težinu, smisao.

MARTIN O, smisao. Što vas čini tako sigurnim da je to jedini pravi smisao? Zar Ranković nije bio smisao za nekog? Zar nije bilo ljudi koji su mu vjerovali, koji su mu nasjeli, ako hoćete? I kako sada objasniti ljudima tu pokvarljivost, vremenost ideala? Smisao, recite mi barem jednom nešto određenje o tom smislu. Vidim tako malo partiju u vama, tako malo sumnje da me hvata strah. Kao možda ne biti sigurni da se silka već sutra neće promijeniti? Što vas čini tako uvjeren, vas koji imate revoluciju i revolucionarnu u privatnom posjedu? Koji ste u dobrim odnosima sa sustinom događaja? O bože, objasnite mi već jednom kako vam uspijeva da budete toliko isključivi?

VLADIMIR Slušaj ti, pripazi malo što govoriš. Neće ti pasti glava zbog ovog lupetanja, jer je svijet pomalo otupio na malograđanštinu. Düsseldorf bi te dočekao otvorenih rukom. (stanka) Nisam ja nikakav revolucionar, to je možda istina. Ja sam samo urednik omladinskog lista »Mlada misao«, i to glavni i odgovorni urednik. Mene se ne tiče što hrbljuju kojekakvi Reinhoferi, Horvati, šta ja znam. Mene se tiče moj list. Nije me briga za velike riječi, i tvoja malograđanska pitanja o smislu. Ja se brinem da skupim dovoljno materijala.

MARTIN Dakako, o provosima, o beatnicima, o Vietnamu, o Novoj Gvineji, o mini-suknjama, »Da li su mini suknje ujedno i mini morale«, pitanje je sad.

ZORAN (nije pratio razgovor) Mini moral. Ja mislim da nisu. Zašto?

VLADIMIR To je već moj posao. Ti možeš o listu misliti što ti volja, ali je činjenica da ti u tom listu štampaš svoje priče. A ovakvih kao ti, ima na desetine, Martine. Stotine. Svi oni koji su sposobni napisati koliko toliko pismenu hrvatsku začku. I ti nas danas trebaš, ovakve farizeje kao što smo mi. Jednom kad budeš nacionalna veličina, što je po mom dubokom uvjerenju naprosto stvar okolnosti i talenata protiv svega i svačega, a najmanje od svega stvar talenta, onda nas više možda nećeš trebati, ali danas Martine, ti još nisi nacionalna veličina, ili možda misliš da jesti? I zato, kažem, nije me briga što hrbljuju kojekakvi Reinhoferi, jer to ostaje za svagda samo brbljanje u kuloarima, i smisao to, brbljanje u kuloarima, i što pametan na to obraća pažnju? Pa kuda bi mi došli?

ZORAN Samo se nemojte prepirati. Vas dvojica, čim se sretnete započinje svađa. Pa imajte milosrđa, majku mu, pravi je pakao slušati vas. Ja sam plaćen za još jedan sat sjedenja u ovoj rupi i to ću odraditi, ali nisam obavezan podnositi ovakvu torturu.

MARTIN (vadi ručni sat) Sada je upravo ono doba dana kada mi pada na pamet moj otac. Vidite ima čitav splet

interesantnih okolnosti oko uspomene na mog oca, Ivana Horvata, koji se tukao od 41. Da li se tvoj stari tukao od 41.?

VLADIMIR Da, jeste.

MARTIN Divno. Popijte čašicu kurvice za naše očeve koji su se tukli od 41.

VLADIMIR Nedostojno je tako govoriti o uspomenama.

MARTIN Nedostojno? To je još najmanje nedostojno od svega. Posvetimo se dakle kratkoj kontemplaciji u čast naših očeva, svijesnih i onih drugih koji su pogriješili strane. Bilo je i takvih, s one druge strane mušice. Hrvati i Srbi. I nemojno sada reći da oni nisu bili naši očevi. Čitava je ta generacija komunista odgajana u duhu ljubavi za Rusiju i Staljina. Staljin je bog, Staljin je spasitelj slobodoljubivog dijela čovječanstva, vođa i učitelj međunarodnog proletarijata, Staljin je Mojsije, Staljin je nepogriješiv dialektičar. Naši su očevi išli u vatru s njegovim imenom na usnama, svatko bi od njih pretpostavio njegov život svojem.

VLADIMIR Staljin, Staljin, Staljin. To je tipično malograđanski, to je sartrovski. Sartre, kad mu se spomene socijalizam, odmah pomisli na Staljina. Dovoljit ćeš, ipak je danas malo drugačije. I Rusi su ga izbacili iz Mauzeoleja. Dovoljit ćeš, ipak se otišlo dalje od Staljina.

MARTIN To što su ga izbacili iz Mauzeoleja nema gotovo nikakve važnosti.

VLADIMIR Nema nikakve važnosti? Imaš li ti kakvog pojma o čemu govoriš? Nema važnosti. Znaš li koliko ljudi čeka pred Mauzeolejom svakog dana? Po snijegu i kiši? To je cijela nova religija.

MARTIN Da. Na svijetu ima mnogo mitova i mnogo mauzeolja. Kako da čovjek odabere pravi?

VLADIMIR Uprosti, sio ti to moram reći, ali to je tipično malograđanški. Sve je dakle relativno. Ali ja iskreno vjerujem u sam našao pravi, razumiješ. A ti me pokušavaš neprekidno uvjeriti da je moj angazman neispravan. Da sam ja član uradskog komiteta iz izumjerenih i materijalnih razloga. (stanka) Kano je za mene, dragi moj, da bilo šta cinim iz materijalnih razloga.

MARTIN Ja sam, dakle, malograđanin. Onaj tko malograđanski gleda na stvari, taj je onda malograđanin? Tko je inače malograđanin? Uostalom, slušaj što je dalje bilo sa Staljinom. U stvari, ništa nije bilo sa Staljinom. S njim se uopće nista nije dogodilo, osim što su ga izbacili iz Mauzeoleja. A to se može dogoditi skoro svakom. Staljin je za generaciju naših roditelja imao smisao za kojeg danas znamo da je lažan. Ali lažan smisao postoji kao pravi smisao, u nema nikakve razlike. To je apsurdu. Još 48. klicao se: »Živo vođa i učitelj međunarodnog proletarijata Josip Visarionovič Staljin«. A poslije toga se za to išlo na Goli otok. A na Golom otoku se gotovo uopće ne ključa, tamo se govo uopće ne pjeva. Razmišlja se na mediteranskom suncu. Što se to događa s idealima?

VLADIMIR Goli otok je tvoja opsesija. To te progoni. Uopće, vama se stalno čini da vas netko progoni. Progonošću, mučenosti, onoga čuša nužna dimenzija. Bez toga ste nepotpuni, kljasti, nemogućnosti, vaši papiri ložije kotiraju u izmeststvu. A ne progono vas nitko, na vašu nesreću.

MARTIN I kako je sada svima njima, koji su čamili u Mitrovici i ponavljali njegovo ime ispod vješala, kako sada svima njima objasniti — smisao? Smisao. SMISAO. Ja se borim protiv smisla, jer bi se sutra moglo pokazati da je on lažan.

VLADIMIR U tom slučaju, mislim, da za one koji se bore protiv smisla, smislenosti i razloga, kao što si rekao, postoje određene prostorije, gdje mogu u miru odlagati svoje fekalije i izvjesni ljudi koje društvo plaća da se samo njima bave.

(stanka)

ZORAN Mislim da sasvim krivo postavljáš stvari. Staljin je jednom imao smisao koji nije bio lažan.

MARTIN Ali tko to određuje koji je smisao lažan? Kada smisao postaje lažan? Tko je to čuvar smisla? Shvatite, već jednom da se svi naši napori svode na to da sami sebi damo smisao kojeg ne možemo ponijeti. Svi bi mi htjeli biti ono što nismo i ne možemo biti. Kuponi u detergentu, detergents u vaš sreća jer vas nagrađuju, očito je da detergents ne mogu biti naša sreća. A svi smo mi takvi kuponi uronjeni u detergente. Oni mali revolucionari koji sjede po komitetima i bore se za produženje jednog školskog odmora. Slušas li me?

VLADIMIR (ponovno iznjanja iz brda rukopisa) Slušam. Samo se za ime boga smiri. Tvoj me ton navodi na pomisao da ti ponudim čašu vode.

MARTIN I vi mi sada govorite o smislu. Uronjeni u svoje papire, razmišljajući o minigolfu, o nekakvim butinama. Ma nemam ja ništa protiv butina dodavala, ali one ne mogu imati onaj smisao koji im se pridaje. I što sada da kažem svom stricu koji je ubijen u konzlagu? Tebe su ubili zato da bih se ja vozio u automobilu, i mogao objavljivati priče o muzičarima koji gutaју strážnje balerina iz svog orkestarskog mraka? Da bismo se mogli u miru igrati politike? Da bismo uživali, igrajući minigolf na svježem zraku na Salati? Ja im moram oduzeti smisao kojeg bi im vi htjeli dati, jer ne mislim da je ubijen zbog toga da bi se u ovoj zemlji igrao dobar nogomet.

VLADIMIR Ti pojednostavljuješ stvari. Nitko to nikada nije rekao. Rat je prošao, ti su ljudi poginuli. Podigli smo im spomenike. I tebi ćemo podići spomenik, ti ćeš svoj spomenik zaslužiti, meni možeš vjerovati, samo nastavi ovako vatreno. Imat ćeš svoj automobil, i svoju vikendicu, nećeš se mnogo oprati...

MARTIN Ti misliš da se nećeja revolucionarnost iscrpljuje jednim automobilom? Ja sam ipak malo skuplji.

VLADIMIR Ljudi su gladni svega, ljudi su gladni života, nogometa. Poslije će možda opet doći vrijeme kad ćemo se vratiti herojima. Da li se bar s tim slažeš? Da li se ti uopće s nećim slažeš?

(stanka) Dobro, prijedbi na stvar. Što u stvari hoćeš od nas?

MARTIN (šuti mrgodno)

VLADIMIR Ništa? Ljeto. Satima nas ovdje mučiš svojim tiradama, svojom slikom i razumijem pomalo donkihotskom, apstraktnom i zakašnjelom revolucionarnošću, a kad te se pita što ti konkretno hoćeš, nisi u stanju odvaliti ni jednu suvislu riječ.

ZORAN Hajde, prestani s tim. Vidiš da je na rubu živčanog sloma.

MARTIN Nisam ja na nikakvom rubu, moja gospodo. Gospodo novinari, umjetnici i samouravljivači.

(Ulazi OLJA s klišejima i mapom, Martin je ne vidi)

MARTIN Sve što ja hoću, sve što bih ja želio, to je da svakodnevno razmisлите samo minutu, na makar iznad zračne škole, da razmisлите bez obzira na napor kojeg ćete morati uložiti, bez obzira na sastanke koji su pred vama. (Okreće se i ugleda OLJU.)

OLJA Opet se prepirali?

VLADIMIR Glupost, nitko se nije prepirao.

OLJA Vani je jugo.

MARTIN Jugo? Divno. Vani je jugo i time se sve objašnjava.

OLJA Ponekad se ponašate kao prava djeca.

VLADIMIR To i ja kažem. Sve je to nezrelo. Sve to nema nikakve važnosti.

OLJA Jugo baca ljude u depresiju.

MARTIN Naravno. Znoj se ispod pazuha, ubijaju se u većem postotku, pa taj jugo, to bi uopće trebalo zabraniti.

VLADIMIR Daj mi molim te fotografije. (OLJA mu daje fotografije, zatim privlači stolicu, sjeda do Martina.)

OLJA Jesu li te danas boljale bradavice?

VLADIMIR Čujte, ljudi, ovo je izvršno.

MARTIN Ništa. Jugo je.

VLADIMIR Slike su mnogo bolje no što sam očekivao. I Maks, uostalom, on se bojao da je sve podsvijetljeno. Te su kongresne stvari krajnje osjetljive.

OLJA To znači da su te tvoje bradavice ostavile na mru?

ZORAN (dolazi do stola s fotografijama) Ovo je novi predsjednik, zar ne?

VLADIMIR Čovjek novog stila.

ZORAN Kažu da je dobar igrao preferansa.

VLADIMIR Pa što? Preferans je inteligentna igra. Uostalom, kada si posljednji puta igrao preferans?

MARTIN Ništa. To me iznenađuje. Tebe to ne iznenađuje?

OLJA To može značiti da se oporavljaš.

MARTIN Ja? One se oporavljaju. Zašto bih se ja oporavljao?

(Stanka)

VLADIMIR Mogli bismo zaključiti broj. Još samo da Reinhofer donese bilješku o studentskim nemirima. Rekao sam mu, dvije kartice.

ZORAN Reinhoferu si rekao? Možeš očekivati najmanje pet. Cijelu studiju o američkoj lijevici.

VLADIMIR Dvije mogu ići. Nemamo mjesta.

MARTIN A moja priča? Što je s mojom pričom?

VLADIMIR Da, vidiš. Čekao sam da ti prvi počneš. (stanka). Pročitao sam je noćas. Bio sam možda malo umoran. Uostalom, i ti si je pročitao, zar ne Zorane.

ZORAN Ja? Nisam ni video tekst.

VLADIMIR Ali ti bi kao urednik literarne rubrike to morao učiniti.

ZORAN Smiri se. Sjedi se. Sjeti se da si odmah uzeo rukopis. Pokupio si ga, gotovo lijepdomino. Osim toga, mislim da s Horvatom nema problema. Pa priča je naručena, nije li?

VLADIMIR Da, nema problema. Nema problema. Jedna stvar stoji, Martine: Ti imaš stila.

MARTIN Trudim se Vladimire. Nula dies sine linea. Pišem svuda, na toaletnom papiru, na kutijama od cigareta, po zidovima svoje sobe.

VLADIMIR N-da... (vadi rukopis iz torbe i čita naslov) »Minigolf, ili besmisleni dijalozi kojima Hrvoje Martinović (dajte pogled i nakašljava se značajno) iskazuje svoju zbunjenost nad bradavicama... (stanka)

MARTIN (nestručljivo)... koje su lažan život tkiva, i to piše ispod naslova, zar ne?

VLADIMIR Da, »nad bradavicama koje su lažan život tkiva«. Mislim, da je to krivo shvaćena sloboda imaginacije. To bi trebale biti neke simbolične bradavice...

ZORAN Ti si doista opterećen.

MARTIN Tačno. One me progone.

VLADIMIR Znam, čovče, ali ti nije nikakva literatura. To imbecilno, ako hoćeš znati. Koga zanimaju tvoje simbolične bradavice.

MARTIN Koje su lažan život tkiva.

VLADIMIR Dobro, ali ima simbola koliko hoćeš, zašto moraš uvijek spominjati te blesave bradavice, ja kad kažem »bradavica« odmah pomislim, na, je li, prave...

MARTIN Nisu to nikakvi simboli. Bi doista imam bradavicu (*pokazuje na svoju bradavicu*).

VLADIMIR A tako? Zašto je ne spalisi?

ZORAN Pomogao bi i crni luk. Natrljaj stvar crnim lukom.

OLJA Ili kruh. Stavi preko noći malo kruha i ujutro će ih nestati.

MARTIN Nestati?

VLADIMIR Tako je, čovječe, natrljaj ih crnim lukom.

OLJA Ili kruhom.

MARTIN I onda će ih nestati.

ZORAN Da, što si dosadan.

OLJA Onda će ih nestati kao da ih nije bilo (*Olja ga hvata za ruku*). Učini to.

MARTIN Kao da ih nikada nije ni bilo? (*stanka*) A ne, varate se. One su mnogo lukavije. (*Gledaju ga kao da je si-
sao u una*) Nije to tako jednostavno kako si vi zamišljate. One su perfidne. Meni možete vjerovati, ja imam golemo iskustvo s njima. Malo se priptaje, a onda probujaju, i bole.

ZORAN On tjera šegu s nama.

VLADIMIR No, dobro. Ostavimo te blesave bradavice. Što ti na primjer, znače ovi stihovi: (*čita direktno publici*)
2Možete u miru zvakati svoje bombone,
Isto tako, u miru svoje kandirano voće,

i dalje
»jer ovo što će se meni danas dogoditi događa se svaki dan, svoda oko vas«
i slično. Ti ćeš se složiti da to nije neka velika proza, da bih ipak volio znati koje je to upućeno?

MARTIN Nemam pojma.

VLADIMIR Nemaš pojma. Čudno malo.

MARTIN Nije to ništa čudno. Da li ti uvijek znaš što znače snovi koje sanjaš? Te sam stihove sanjao. To ti ne nikada nije dogodilo? Pa dobro, ja bih volio znati, nisi li ti od onih ljudi koji tvrde da nemaju nikakve snove. Što ti uopće sanjaš? Ja skoro redovito sanjam stihove. A ovi su zvučali kao otkrovenje, kao objava. Sanjao sam da sam na pozornici, a ispred mene u mraku ravnodušna lica koja zvuču bombone. Ne znam što sve to znači, znači ono što znači i ništa više od toga.

VLADIMIR Zatim psovke, Martine. Toliko psovanja. Shušaj, to nema smisla, kurva, svaka druga riječ je kurva, ko-
ga to danas može sablazniti? Idi molim te, još malo pa će ti riječ štampati u početnicama. »Smišao je kurva. Što je kurva veća kurva, njena je ljubav lažnija. To važi i za smi-
sao.« I tako dalje (*stanka*) Hajde, ne budi tako osjetljiv. Vi se umjetnici odmah povlaćite u svoje školjke na naj-
blazi pokušaj kritike, i onda iz te svoje školjke vičete da ne uokusima ne može raspravljati. Dovolji da moja kritika može biti dobromamjerna. Kolega, kolegi. Možeš li dozvoliti tako nešto?

ZORAN To je ono što ja smatram pitanjem forme. Sve se može reći, Martine, ali ne u lice. Jer, stari moj, istina nije ni crna ni bijela, ni tragična ni vesela. Istina je uvrjedljiva, to je njeno osnovno svojstvo. Inače, ne koristi ničemu.

VLADIMIR Radnja je vješto vođena: Glavni junak prvo dolazi u nekakvu redakciju, Damir Puhovski, to sam ja? Eto vidiš, to je neoprezno. Svima će biti jasno da je Damir Puhovski, Vladimir Puh. Prikazuje me kao režimskog čovjeka koji djeluje iz pozadine. Ha-ha. Pa to je u najmanju ruku nezrelo. Siva emincijacija. Ti ne kužiš stvari, to je sve. Tačno je da sam ja član Gradskog komiteta, ali ako ospo-

riš iskrenost nego angažmana, onda ja imam pravo da te smatram licemjerom i pomodnim opozicionerom, koji ne zna šta hoće, i jedva zna što neće. A tu prestaje svaki razgovor. Svaki dijalog ovdje postaje nemoguć (*Vladimir čita rukopis*). I sva ta tvoja lica, Blazirama i prazna, kao da su izšla iz »Opera« kafea. Čovječe, idi malo u »Rade Končar«, da vidiš kako se ljudi muče. Ne možeš svu našu omladinu strpati u kavanu »Operu«, ona je isuviše mala. Evo, što si napisao: »Uče vrlo brzo. Vuku se omamljeni po svijetu ob-
ljepljeni etiketama. A iza tih etiketa ništa. To je sve što smo dobili u naslijeđe. Da se zna kako treba postupati s nekim čiji je etiketa katolik. Ili komunist. Ili politolog. Ili bijednik. Ili čovjek žaba.« I tako dalje, u stilu svojih bizarnih uspo-
redbi. Napokon, po nekoj čudnoj logici, Hrvoje Martinović, alijaz Martin Horvat odlazi u ludnicu.

(stanka)

MARTIN I što je dalje bilo s glavnim junakom?

VLADIMIR Ti mene pitaš šta je dalje bilo?

OLJA Martin naime nikad ne čita svoje priče. Misli da su dosadne. A ako netko ne pročita priču, onda ne može zna-
ti što se u njoj događa.

MARTIN Dozvolite, čovjek koji svojevoljno odlazi u ludnicu je, priznajte, interesantan. Nesvakidašnji. Zašto on u stvari, odlazi u ludnicu?

VLADIMIR Pojma nemam. Čitao sam tripuit, ali to je neka viša logika. Istina je da mi svi govore kako će zavr-
šiti u ludnici ili na vješačima, ali nitko se još zbog toga nije objesio. Mislim da si umišlja kako ga netko progno.

MARTIN A ne. To ne piše. To si izmislio. Uopće si ništa ne umišlja. Po tome se i razlikuje od svih ostalih ljudi. Po tome i jeste lud.

VLADIMIR Onda je on sasvim osobit ludak. Ludaci si obično umišljaju da su Napoleoni, ili crveni slonovi, ili ko-
jekakvi proroci. Istina je da je to osobita ludnica. Ovdje se li-
ježe ljudi koji su nesposobni za život u vanjskom svijetu. Ili su sami shvatili da su nesposobni ili ih je netko uvjerio, recimo preporučio ih. (*stanka*) Priča završava tako da Hr-
voje Martinović promatra svoje bradavice, prepustišten mi-
slom starenju unutar bolničkih zidova, kao u kakvoj ćeliji.

OLJA Nešto si propustio. Ja naime prepisujem njegove priče.

VLADIMIR Jer sam to želio preskočiti.

MARTIN To bi bilo farizejski.

OLJA Naime, prije nego što biva prepusten mirnom sta-
renju, netko mu uliječe u krevet.

VLADIMIR Da, malo seksa. Prilično morbidno, uosta-
lom. Pomalo millerovski, ali Miller, molim te, on je za tri
kopija iznad.

ZORAN I je li se iz tog kreveta nešto izleglo, a? Da li je iz toga šta proizašlo?

OLJA Iz toga uopće ništa ne može proizaći.

VLADIMIR Shušajte, na primjer ovo: »Baš kada se spre-
malo da umetne pipu...«, zašto sada ne zoveš stvarni pravim imenima?

MARTIN To je radio i Shakespeare.

ZORAN Umetao?

VLADIMIR Eh, Shakespeare, Joyce, Miller. Ali ono je
superiornio, razumijes. A ovo je naprosto balavo i jeftino.

ZORAN Tako je, Te stvari treba raditi superiornio.
(stanka)

MARTIN A što se dogodilo s redakcijom? S Damir-
om Puhovskim?

OLJA Svi odlaze igrati minogolf.

(stanka)

VLADIMIR U najboljem raspoloženju, što je dakako ironično. Sve je to ironično i nabijeno kojejkakvim površnim aluzijama. Pričaju višece o slonovima koji lete od jagode do jagode i skaču u prazan bazen, i odlaze igrati minigolf.

(stanka)
I sada, Martine, poslušaj prijateljski savjet. Kad bi situacija, pazi, govorim, sada uslovno, kad bi situacija i bila toliko beznačajna da glavnom junaku preostaje jedino da se skloni u ludnicu, pitam te Martine koga bi ti zanimalo? Tebe novac ne zanima, ali to je samo dokaz više za tvoju nezrelost. Da, za kavu, za gulaj i papir uvijek će se naći. Jednom će te novac početi zanimati, možeš mi to vjerovati.

MARTIN No kada? Ne mislim se oženiti, ne trebam abortirati, ne mislim igrati sportsku prognozu...

VLADIMIR (promatra ga dobrohotno) N-da, u redu, mi znamo tvoje moralne kvalitete, ali koga te zanima? Zar misliš da će netko biti sretan ako mu dokažeš da je njegov život moralno samopusto? Možda ti i Jesu samo prazne etikete, ali na ovom svijetu travma upravo travljaju travajci, katolici su katolici, bolesnike liječe doktori, svijet se na tome zasniva.

MARTIN Utoliko gore po tebe.

VLADIMIR Da. Ne znam. Ja tako mislim.

MARTIN Ti, dakle, ne želiš štampati moju priču?

VLADIMIR (brzo) To je od samog početka krivo gledanje na stvar. Ne radi se tu o ničijim željama, uostalom to ne ovisi o meni. Ja ti samo predlažem. Niko te neće cenzurirati, shvati već jednom. Ti si u osnovi čist kao suza, i ni sam ne shvaćaš pravo što govoriš. No da, ti bi možda htio da te netko cenzurira. Štampali bi te u inozemstvu. Bio bi heroj. Unosili bi tvoju knjigu preko granice i nešto bi se zavjerenički, nešto romantično plelo oko tvoje ličnosti. Grafički Pasternak. (stanka) Slušaš, čovče, postoji nešto što se zove sastanak redakcije.

MARTIN Ali u posljednjem trenutku odlučuješ ti.

VLADIMIR Netko mora odlučivati u posljednjem trenutku. Nije mi nimalo lako. Volio bih te vidjeti na mojem mjestu. Volio bih bilo kog vidjeti na mojem mjestu. (stanka) Ja samo mislim da to u ovom trenutku ne bi bilo oportuno. Ti si još na samom početku. Svi će se pitati: Ko je taj Martin Horvat?

MARTIN Nee, svi će se pitati, ko je to Damir Puhovski.

VLADIMIR Ja samo mislim da ti u ovom trenutku možeš napisati bolju priču, to je sve.

ZORAN Bojim se da je taj postupak nesposjiv s lijepim poslovnim običajima. Priču smo naručili, i...

VLADIMIR Isplatit ćemo ti honorar.

MARTIN A tako?

VLADIMIR Hoće li to biti u skladu s lijepim poslovnim običajima?

MARTIN (bijesno) Ne radi se to o meni. Nisam ga toliko naivan. O vama se radi. O tebi se radi. O Damiru Puhovskom u postkongresna vremena.

VLADIMIR Ja ne znam što bi ti htio. Ali sve je to u najmanju ruku nezrelo. I prepotentno. Što ti misliš, Martine, tko si ti? Sačuval nas bože onih koji nam žele suditi u ime nekakvog maglovitog čovjeka po tebi. Moram ti reći da si ti kao suradnik gotovo nepodnošljiv. Ti si jedan od onih ljudi koji su teški i sebi i drugima. A ja ću ti reći nešto važno mlađicu: kad bi ti i tebi slični bili na čelu države, država bi išla ravno, razumiješ, principijelno u materinu ili u komunizam. A državne su stvari osjetljive: dozvolit ćeš da je takav rizik prevelik. I vidis, kao političar ti si ili s nama, ili si protiv nas. Kao pisac možeš biti protiv.

MARTIN Dakako, smijem biti protiv, smijem onanirati riječima, smijem putovati u Novi Zeland, smijem opisati

vati do u tancine svoja seksualna iskustva, smijem graditi kuću, smijem držati liviranu posluđu, a u prijemnim situacijama dobit ću žandara pred kuću.

VLADIMIR Što ti napokon očekuješ? Ja se silno mučim da shvatim što ti u stvari hoćeš?

MARTIN Dakako, smijem otputovati u duševnu bolnicu i posve se prepustiti svojim meditacijama.

VLADIMIR (pokazuje mu jedan primjerak «Mlade mlstis»)

MARTIN Dok zdrav svijet mirno konzumira svoj minigolf.

VLADIMIR Ovo je list Saveza omladine Jugoslavije. Nećeš valjda reći da organizacija u ime nekakve demokracije mora dozvoliti da se po njoj, izvini na izrazu, pljuje u njemu vlastitom listu? To je krivo shvaćanje slobode, to je iz osnovna krivo shvaćanje. U Americi svatko može napisati da je LBJ impotentni idiot pod uvjetom da štampanje jedne ovakve izjave može dobro podmazati. Kad jednom budeš imao svoj list moći ćeš u njemu pljuvati koliko hoćeš, meci ćeš do mile volje provoditi svoju revoluciju ako s vremenom ne postaneš zaboravljiv, a postat ćeš, meni se može vjerovati, volio bih te sresti u smokingu za jedno desetak godina.

ZORAN Oprostite što ti moram protusloviti, ali mislim da ovaj postupak nije sasvim u redu. Što se mene tiče, ja ću odbiti honorar za ovaj broj, uokoli...

VLADIMIR Neka vrsta štrajka? Bože, pa ja radim sa samim slavcima.

(stanka)

REINHOFER (poletno ulazi, obučen je kao hippy) Upravo dolazim sa slikanja bubrege. To je zanimljivo. Od sada ću svakih sedam dana ići na slikanje bubrege. Možete li zamisliti jedno hippija u vezi sa slikanjem bubrege. Probajte razmisliti na tu temu. (stanka) Kakva pogrebna atmosfera. A tko je opet umro? Hajde, glavu gore mladomislici, o ti, cvijete naše inteligencije...

VLADIMIR Servus Reinhofer. Sada smo kompletni.

MARTIN Osim toga, u gradu je jugo.

REINHOFER Da, odista. U gradu je neka čudna atmosfera. Neko prijetano čekanje. Trebate vidjeti osiguranje pred američkim konzulatom. Jučerašnji happening je dosad najuspjeliji. Dečki, to je nešto. Jačur su prilično puta upotrijebili suzavac. Inali su svi gas-maske, a mi smo se dobro isplakali. Nije više kao nekad: dva transparenta i masovne pjesme.

ZORAN Premda ako se jučerašnje demonstracije usporede s onim tikijskim, ili američkim...

REINHOFER Onda je to samo skup kilavaca. Ono su fanatici mira... ali kažem vam dečki, ja te stvari već godinama pratim, nešto se kreće.

ZORAN Već su danas počeli popravljati konzulat, kažu o gradskom trošku. Američko žito je u pitanju, stari mo!

REINHOFER Žito? Jebe mi se za žito. Ako je netko gladan nudim mu stan i hranu. Samo neka dođe. Treba tim Yenjkijima pokazati. (Vladimiru) Kako ti se čini ona stvar o hippijama? Hoće li ti ići.

VLADIMIR Ide, ide.

REINHOFER Naravno. Takve stvari ti drže list. Mi ne možemo ostati zatvoreni. To je naša internacionalna dužnost.

MARTIN «Opera» želi sve saznati o hippijima. Kako se oblače, što jedu...

REINHOFER Vi ste se svađali. Casna riječ, vidi ti se na licu Martine, ne moraš mi to potvrditi, vi ste se opet svađali.

VLADIMIR Nitko se nije svađao. Razgovarali smo o tekstu.

ZORAN A ona mala Amerikanka, Nancy Smith, je li ona isto hippy?

REINHOFER Zašto pitaš?

ZORAN Pa, oni su, kako se iz članka vidi, prilično slobodni u stvarima seksa.

REINHOFER Ti si Balkanac. Ti si bio i ostao Balkanac.

ZORAN Što sam ja?

REINHOFER Dinarid, krapinac (*smijuje se*).

VLADIMIR (*brise čelo*) Mogli bismo sada na minigolf. Predlažem da tamo održimo sastanak redakcije.

MARTIN Minigolf? Pardon (*vadi sat iz džepa*). Sada mu je vrijeme, sada mu je vrijeme. Zao mi je, ali ja moram obaviti mali posao. Doktor će kroz koji čas biti ovdje.

OLJA Doktor? Nisi mi govorio ni o kakvom doktoru.

ZORAN (*oštro*) Dosta je bilo te komedije. Ti nas sve vučeš za nos.

REINHOFER Droga je mnogo bolja, ovakvi šizoidni ti-povi skaču kroz prozor.

MARTIN Sve u skladu sa savjetima mog dobrog druga iz djetinstva koji je danas nešto kao psihijatar.

VLADIMIR Počinjem vjerovati glasinama koje se šire. Jesi li ti stvarno malo... ne bi li se dao pregledati?

REINHOFER Na primjer rendgenski snimak glave, to je čitav happening.

Na vratima se pojavljuje DOKTOR, u crnom odijelu s bijelom kapicom na glavi. Kao da je došao iz drugog svijeta.)

DOKTOR (*čita sve didaskalije*) Dobar dan, reče on mirno još na vratima. Jeste li vi Martin Horvat, prešao je odmah na predmet.

ZORAN (*malo zamuckuje*) Dda, to je on. A što je učinio? Pa, nećete valjda zbog nekoliko bradavica... ja isto imam bradavice, pa ta se pojava često sreće.

VLADIMIR Martin Horvat je naš kolega i dobar drug. On je malo nastran, ali kad bi svi nastrani išli u ludnicu čitav svijet bi bio jedna velika ludnica.

DOKTOR A on, tajanstveno: Mi spašavamo koliko možemo.

OLJA Martin Horvat je u suštini dobar kao kruh. On će kod vas biti posve izgubljen.

DOKTOR Ova se gospodica mijša u moj posao, pomisli on i namršti se.

REINHOFER Mislim da bismo trebali demonstrirati. Prijavi Yenki, vrati se odakle si došao.

ZORAN Polako. Ako je čovjek za to plaćen, nema smisla...

DOKTOR Doktor je smjesta pomislio: Vidim da imam posla s razumnim ljudima.

ZORAN Ne biste li popili čašicu najboljeg francuskog *cognac*oisiera? Ovdje se također poslužuje dobra crna kava, zar ne Olja?

OLJA Odmah ću ja.

DOKTOR A ne, nije potrebno. Danas je već popio dvije.

VLADIMIR Ali kakve su indicije, kakva je dijagnoza?

MARTIN Imam lošu probavu, i poremećaje s bradavicama. Postavlja se pitanje: treba li lošu probavu uzeti u obzir pri globalnoj procjeni situacije?

DOKTOR To još nema svoju naučnu argumentaciju.

MARTIN Jučer sam odbio svoju noćnu posudu.

DOKTOR Doktor reče uznemireno: Da li je to tačno?

OLJA Da, to je tačno.

DOKTOR To je zlo. To je štrajk. I gore od toga. Krajnje je vrijeme za vas, Martine.

VLADIMIR Dijagnoza?

DOKTOR Dijagnoza? Mislim da je utvrđeno činjenično stanje. Mislim da je to dovoljno.

ZORAN Neka ide u materinu takvo stanje. Što ćete sada s njim?

DOKTOR To je dobro pitanje, pomisli doktor. Danas je jugo, mladiću. Nije u skladu s etikom mog poziva da postavljam dijagnoze u dane kad puše jugo.

VLADIMIR Majke mi mile, pozvat ću portira.

DOKTOR Vi to nećete učiniti. Mi bismo se u stvari trebali dobro slagati. Dodavola, zar taj klipani doista ništa ne shvaća?

MARTIN (*ustaje*) Doktore, stojim vam na raspolaganju. (*ostalima*) Možete u miru na svoj minigolf. Lopticu u sve rupe. Možete u miru na svoju lopticu u sve rupe. Sluga sam pokoran. Doktore, ... (*ali ne odlazi nikud*) (*stanka*)

drugi čin

Dukevna bolnica »Sveta straža«: elementi scenskog prostora isti kao u prvom činu. Zahodska školkja na sredini. Po uglovima mnogo paučine. U jednom uglu niski stol s bocom courvoisiera i čašom.

BOLNICKA SESTRA (*ulazi i unosi veliki naslonjač. Postavlja ga pokraj stola s courvoisierom. Nalijeva piće u čašu*)

DOKTOR Dobar dan, želim, dobar dan (*otpuhuje dimove iz velike lule, sjeda i stane. Okrenut je leđima publici*). Biste li bili tako ljubazni?

SESTRA (*dodaje mu čašicu s pićem*)

DOKTOR Baš vam hvala. Ovo će me okrijepiti. Nisam više u najboljim godinama. Srce mi udara poslije nekoliko stepenica. I mnogo se znojim.

SESTRA Ima li vani što novo?

DOKTOR Mislite, u gradu? Ta idite molim vas. Tamo se ništa ne događa. Grad je dosadan. Žene nose još kraće suknje. Čovjek se ipak mora zapitati dokle će ih skraćivati. Ali pametni ljudi biraju pusta i usamljena mjesta ograđena žicom i drugim osiguranjima protiv nastrojivog vanjskog svijeta. Takva mjesta kao što je naša bolnica. Paradoksalno je da se pametni ljudi mogu sresti još jedino u ludnicama. Naš gospodin Slon je na primjer genijalan. Zamislite kad se u golemoj glavi jednog slona nešto pokrene: kakav je to mehanizam kukica, vijuga, opruga i kotačića. A rezultat? Tsja, bože moj, nadajmo se najboljem.

SESTRA Ipak bih željela u grad.

DOKTOR A što biste u gradu? Vi dobro znate da ste ružni, imate kratke i slakave noge, ukus vam je nikakav. U životnoj borbi bili biste bez šansi.

SESTRA Ni vaši životni put nije bio posut ružama. Mislim na vaše mukotrpno studiranje.

DOKTOR Ostavimo zlu krv.

SESTRA Ipak bih voljela znati prodaje li se već sladoled na Zrinjevcu. (*stanka*)

DOKTOR To je dobro pitanje. Ili se prodaje, ili se ne prodaje. Što vi mislite?

SESTRA Ako se prodaje onda su počeli lijepi dani.

DOKTOR Lijepi dani? Puše jugo, ako baš hoćete da znate. Danas u gradu puše jugo. Vi ne znate što to znači? Vidite, vi ste na neki način pošteđeni. Ne možete na ples, u kino i na sladoled, ali zbog toga vam nije jasno što je to u stvari jugo. Jugo, to vam je onda kad ljudi hodaju oznojenih pazuha...

SESTRA Znam, to...

DOKTOR Ništa vi ne znate. Hodaju kao omamljeni i skaču s Nebodera u značajno većem postotku.

SESTRA Nisam znala. A zašto?

DOKTOR Zašto skaču? Bože moj, to je pitanje razloga. A mi znamo razloge, ali šutimo. To je naš prečutni sporazum s razlozima. Što mi možemo reći takvim ljudima? Mislim, kad se drhteci pojave u ordinaciji, a u očima im je nijema odlučnost protiv koje se ne može boriti? Da je svijet pun lijepih žena koje čekaju? Što čekaju?

SESTRA Skaču dakle zbog ljubavi.

DOKTOR Dakako, a što ste vi mislili? Uopće, čudni su ti vaši pojmovi o vanjskom svijetu. Zbog čega vi mislite da se netko ubija: zbog eskalacije vijetnamskog rata? Tragičnog saznanja vlastite bespomoćnosti? Zbog smisla koji se otkriva kao lažan, kad nitko od njega ne bi očekivao takvu nepodopštinu? Ili zbog nekakve musave drojlice od preko puta?

SESTRA To je sebično.

DOKTOR Eto, vidite. Ništa vam se u gradu ne bi sviđalo, gospodice. Molio bih vas za još jednu čašu.

(*Sestra ulijeva courvoisier*)

DOKTOR (*zabavljen lulom*) Mislim, da bismo mogli početi.

(*stanka*)

DOKTOR No što me tako gledate, počnimo!

SESTRA (*glasnije*) Počnimo!

DOKTOR (*za sebe*) Žene na vas ponekad gledaju kao da ste životinje.

(*Mnogo sve udaljenijih glasova službenika bolnice: »Počnimo! Počnimo!«*)

DOKTOR N-da. Sve su to same šeptrilje. Sve same šeptrilje. Što ste time Nebodera, sestro. Neki teoretičari misle da sanonobojka umire još mnogo prije nego što aterira. Samo nema nikog da to potvrdi. To vam je hipoteza. Obična hipoteza.

(*Na zidu se pojavi znatno uvećan rendgenski snimak ljudske glave*)

DOKTOR To je dakle to. (*stanka*) Malo udesno.

SESTRA (*glasno*) Udesno!

(*Glasovi službenika: »Udesno! Udesno!«*)

DOKTOR Sve same šeptrilje. Uvijek sam tvrdio da se najneposposniji ljudi javljaju za ovu službu.

(*Glava se napokon pomjera udesno*)

DOKTOR (*naginje se naprijed, briše naočari, napregnutu gleda*) Ili sam ja lud, ili ti doista nema ničeg. Nikakve promjene od prošlog puta. Pokušajte sada malo ulijevo.

SESTRA Ulijevo!

(*Glasovi: »Ulijevo! Ulijevo!«*)

(*Slika se pomjera ulijevo*)

DOKTOR (*nakon napregnute stanke*) Ništa.

SESTRA Netečno valjda reći da na toj glavi nema baš ničeg, što...

DOKTOR A što bi moglo biti? (*pali i diže upaljenu šibicu*) Svjetlost u mračnoj sluzi. Upaljena šibica u grudvi materije. Svijest. Svijest o čemu? O nečem što mi nismo u stanju dokučiti. I pitanje je, hoćemo li to uopće ikad dokučiti. A mi nismo po prirodi ništa manje pametni. Njihova se svijest razlikuje. Naporno je za jednu svijest da se razlikuje od ostalih. Ali oni svjesno biraju tje put. Zašto? Tu im ne možemo stati na rep (*otpuhuje dimove*). Godinama ih promatram i čini mi se da čitav život nisam radio ništa drugo. Ali do danas nisam ništa pouzdano zaključio o prirodi njihove bolesti.

SESTRA To su siroti ljudi. I to je opaka bolest.

DOKTOR Ali mi smo danas tamo gdje smo bili prije deset, petnaest godina. Da ih ovakve pustimo među zdrave ljude? Tsj, ima ih koji misle da bi to moglo biti dobro. Ja ne mislim tako. I nisam u tome usamljen. Bojim se da su oni posve neposposni za život u vanjskom svijetu. Prije svega, oni o njemu nemaju pojma, i na taj način pošteđeni su mnogih neugodnosti. (*stanka*) Vidite, ovo je glava bolesnika koji za sebe tvrdi da je Crveni Slon. Čak kad bi on i bio kolovođa pobune koji očekujemo, mi bismo bili posljednji u ovoj ludnici koji bismo to znali. I posljednji ludak znao bi više nego mi. Pa čak da i pouzdano namo da je to upravo on, famozni Mojsije koji umišlja za se slon, kako bismo to mogli dokazati? Jednim rashodovanim rendgenom u raspadu? Jednog čemo dana možda otkriti mala zadbjelanja, poput bradavica, koja će ih ludo boljeti i tjerati na najbezumnije pohvate ali hoće li to biti dovoljno rano? Hoćemo li ih moći spriječiti? (*stanka*) Uostalom, dajte mi onaj bubreg od prekućer.

SESTRA Bubreg!

(*Glasovi službenika: »Bubreg! Bubreg!«*)

(*Na zidu se pojavljuje slika bubrega*)

DOKTOR Vidite sestro, ovo je taj prijetopni bubreg. Medicinska literatura tvrdi da se sve može pročitati iz

bubrega, kao sa dlana. Đavola se može pročitati. Prepoznajte li ovaj bubreg?

SESTRA To je Florijanov bubreg, zar ne?

DOKTOR Eto, vidite. Bubreg austrougarskog podoficira. Prepoznao bih ga između hiljadu drugih bubrega. Ali ne obmanjujemo sami sebe, sestro. (*Ponovno pali i podiže šibicu*) Svijest, sestro. Svijest o čemu? Nekada ih sve davo nosi, i tu blesavu ludnicu. Oni će nas jedne noći naprosto ućmekati. Mi im dajemo njihovu kašu s pristojnom redovitošću, nekada buduću slonovu, Napoleonu, carevi i kraljevi, nekoga zbog toga neće zaboljeti glava. Ali ne, njima to nije dosta. Oni hoće nekakvu pobunu, nekakav štrajk, što ih li. Oni namjerno daju krive podatke, što će u uporabiti poštenju psihijatriju. (*stanka*) Nosite mi se s tim bubregom ispred očiju. Možete se time obrisati.

(*Bubrega nestaje*)

I ja bih se protiv svega toga trebao boriti jednim polovnim rendgen aparatom i tućetom nesposobnjakovica vičnih udaranju. Ponekad mi dođe da sve ostavim i otputujem u Novi Zeland. (*stanka*) Mislite li da bi crveni slonovi mogli biti opasni? Zamislite, molim, u cijeloj krdo letjećih slonova, ružičastih i crvenih. Sada su u modi zbog ovih slonovima kojeleti od jagode do jagode. A u svakoj šali pola istine. I zašto baš sada takve šale? Moramo se uvijek pitati šta zdravom dozm podozdrizati: Tko stoji iza toga?

SESTRA Naš je sasvim miran, i nekako — tužan. Ima dana kad odbije da jede.

DOKTOR (*bijesno*) Da, odbije da jede, odbije da spava, odbije da mokri u noćnu posudu, što je to drugo nego štrajk? Njima ne treba vjerovati. A najviše ih se treba božati kad su u depresiji (*stanka*) Danas se troši mnogo novaca na automobile. Bilo bi hiljadu puta korisnije da se uveze detektor za otkrivanje laži. Vani su s tim detektorom postignuti izvrsni rezultati. Nije primijećeno da ljudi manje lažu, ali su počeli paziti o čemu lažu. A to je već pola uspjeha. Mi smo, naravno, na repu događaja, kao i uvijek. (*Ustaje*) Sestro, idem u mali obilazak prije spavanja. A i vi će, sigurno. Kad posumnjate u svoju misiju, sestro, uzimate ovo malo ogledalo. Donio sam ga za vas iz grada (*daje joj ogledalo*).

SESTRA N-mo hvala. A vi zavirite u vaše dokumente.

DOKTOR N-da. Ostavimo se tje krvi. Oprostite mi, ja sam danas malo nervozan. U osnovi, sve su to sami bijednici dostojni sažaljenja. Zar ne, sestro?

SESTRA Da, doktore. Ponekad mi se čini da uopće nikad neće ozdraviti.

DOKTOR Tko to zna, draga moja. To nije moja i vaša briga. (*stanka*) I još jedna stvar. Danas imamo jednog novog. Neki Martin Horvat. U dokumentima ništa naročito. Vidjet ćete već. Tvrdi da ga progone bradavice. Da, dobro ste čuli. To bi mogli biti opasni znakovi koje očekujemo. Ipak, to je malo nastrano, s tim bradavicama. Progone nas obično kojekeke mrtve telke, vampiri nam sišu krv, a bradavice rastu u tišini. Šta će, ma kako dosadan, svijet je ponekad sposoban da nas iznenadi. Martin će u početku imati malu krizu. Ali vezivanje neće biti potrebno. Molim vas da mu pomognete u okvirima svojih mogućnosti.

SESTRA Sve sam razumjela, doktore.

DOKTOR E, pa na posao. Laku noć, želim. (*Uzima bocu courvoisiera i odlazi*)

SESTRA (*Iznosi fotelju*) Laku noć, doktore.

(*Dulja stanke. Više svjetla*)

MARTIN (*Ulazi, grubo gurnut na scenu, osvrće se, ali se vrata već zatvaraju. Ustaje sam*) Ne razumijem. Hoće li se već jednom netko pojaviti. (*Telefon na zidu zvoni. Mar-*

rin ga tupo posmatra.) Telefon? Ne, to je nemoguće. Mene već danima nitko nije zvao. *(Telefon nervozno zvon.)* Zoran je na minigolfu, Olja je na minigolfu. To mora da je neka zabuna *(diže slušalicu)*. Što sam htio? Ništa nisam htio, gospodice, vi ste mene zvali. Čekajte, kad ste već tu. Znam da to nije vaša briga. Želim vam samo reći da me sve ovo podsjeća na mirogovski mrtvačnicu *(sluša)*. Tako i ja mislim, pojačana ishrana, vitamini, kontakti. Nisam cinik, ne rugam se. Kontakti su najvažniji od svega. Zagreb je u stvari pun usamljenih ljudi. A u dane kada puze jugo, vi znate kako je to... Ne znate što je jugo? Znaite što, vi ste divni. Ja sam uvijek mislio da službenici jedne ovakve ustanove i sami postanu pomalo gentijani. Ni, Kloeopatra? Ne zanima jeste li muško ili žensko, Cezar ili Kloeopatra? Kako sam pogodilo? Nisam uopće pogadao. Da, to sam želio da vas pitam, što sam želio da vas pitam? Nije li to smiješno što se ne mogu sjetiti što sam vas želio što ste Kloeopatra što vam se uopće ne može zamjeriti? Manijak? A ne, gospodice. Gramofon? Poliglott? Federast? Ne. Nikada ne biste pogodili. Znam: hit sam samo upitati *(viče)*: Hoće li se već jednom netko pojaviti?

GLAS IZ TELEFONSKE SLUŠALICE: Nebeski žrnjevi melju polako.

MARTIN *(ostavlja slušalicu koja visi slobodno i polazi naprijed)* Razumijem. Znači, treba biti strpljiv. Moram se opustiti.

GLAS Vi se sada nalazite u duševnoj bolnici "Sveta straža". Posebna ekipa prati razvoj vaše opake bolesti. Vaš dosije već je otvoren. Na vama je jedino da imate povjerenja. Imati povjerenja, Martine, to je već polu uspjeha. Stupanjem na tlo duševne bolnice "Sveta straža", vi postajete naš subjekt. Svi se produkti vaše ličnosti podvrgavaju svestranom ispitivanju. Možemo vam pružiti snažne dokaze da se ni valovi koje emitira vaš mozak ne gube u eteru gdje bi se s njima loše postupalo. Nipošto ne smijete pomisliti da su vaši valovi jalovi, ili što bi bilo najgore uzaludni.

MARTIN Avijatičar? Ne. Moj je djed bio austrijski oficir, otac intelektualac koji je ispio na zaokretu, stric je ubijen u Jasenovcu. Na vama je jedino da imate povjerenja. Može li iz tako nečeg zamršenog proizaći avijatičar? Ili — čovjek žaba? Gramofon. Idite, molim vas. Pa ipak treba vjerovati u nekeve gene.

GLAS Vi ste veoma nestrpljivi. Morate nas razumjeti, mi se uvijek srećemo s istim pitanjima.

MARTIN *(okreće se prema slušalici)* Ali ja ne mogu biti manijak. Moj je otac bio skromnih potreba.

GLAS Ničega se ne morate bojati. Smirite se, Martine. Davno su prošla ona strašna vremena kad su gubavce zatvarali u podzemne hodnike.

MARTIN Ali ja nisam nikakav gubavac.

GLAS Nitko to nije rekao. Ali, danas se još ne može znati nitko pouzdano. Pa ni to da vi niste gubavac.

MARTIN Ja sam ovdje samo prolaznik. Na vikendu. Dok normalni ljudi igraju minigolf, ja posjećujem duševne bolnice.

GLAS Daljnji boravak u vanjskom svijetu mogao bi imati nesagledivih posljedica po vašu ličnost.

MARTIN Ostavite vi moju ličnost na miru.

GLAS *(mazio)* Smirite se, Martine, opustite se. Ja mogu samo da izrazim zadovoljstvo.

MARTIN Ostavite vi moju ličnost na miru.

GLAS *(mazio)* Cezare.

MARTIN *(izdrazhen trga slušalicu koja se smije, skida kaput, pokriva je, gazi po njoj, smijeh je sve jači, zatim*

naglo prestaje. Martin diže kaput i rastreseno sprema slušalicu u džep. Sjedne na rub zahodске školjke)
(stanka)

MARTIN Nebeski žrnjevi melju polako *(stanka)*. Naglo ustaje, penje se na školjku i viče u eter.) IMA LI OVdje IKOG ŽIVOG?

(Mrmļanje stotinu udaljenih glasova, poneka glasnija ali nerazumljiva riječ. Zatim koraci, kašljanje. Martin očajno trči po sceni i sluša kroz zidove, nastojeći pogoditi s koje će strane doći bolesnici. Na zidu probija glava CRVENOG SLONA. Jedan se trenutak tupo gledaju.)

MARTIN Dobro veče.

SLON Oprostite, veoma sam zbunjen vašom neobičnom pojavom. Dovoljit ćete da su ta beskonačna sjedenja na zahodskoj školjki pomalo bizarna. Otkrivaju sanjarsku prirodu. Ja u takvim prilikama čitam novine.

MARTIN Mogu li vam pomoći?

SLON Pomoći? Vi? No, to vrijedi pogledati. *(Oslobađa glavu i ulazi na manja vrata)* Sada vas vidim u punom svjetlu. Vi ste prorok, zar ne?

(Ponovno se čuju glasovi)

SLON Moji će prijatelji doći za koji čas. *(Zamor je sve bliži)* Ja sam Crveni Slon.

MARTIN A, vi ste taj.

SLON Da, ja sam taj, ali o tome kasnije. *(Na zidu probija glava podoficira FLORIJANA)* Ha-ha, nije li to smiješno, mladi gospodine, kad netko ide glavom kroz zid pokraj otvorenih vrata? A sada lijevo, lijevo. *(Lijevo se pojavljuje glava POSJEDNIKA sablasti)*

FLORIJAN Trenutak, gospodine. Ein moment. Potrebno je da se priviknemo na svjetlost.

POSJEDNIK Ja se odlikujem svojim sablastima. Posjedujem najsvršeniju zbirku sablasti u bolnici "Sveta straža". Moje su sablasti odnosile sva prva mjesta na bolničkim takmičenjima.

SLON Kasnije o tome kasnije. Dodite sada na svjetlo. *(Uzleze FLORIJAN I POSJEDNIK. FLORIJAN u uniformi austrijskog oficira, Posjednik u mrtvačkoj crnoj odijeli s velikim brojem na grudima i u papirnatim papučama. Sva trojica nose štapove za minigolf.)*

MARTIN Ja već ovdje čitav sat vičem.

SLON I mi vičemo, gospodine.

FLORIJAN Naravno da vičemo.

POSJEDNIK Vi nemate pojma kako vičemo.

SLON Mi kličemo. Bilo je vrijeme kad smo određivali dan šunje. Ali onda smo napustili tu zamisao. Život je ovdje tako dosadan.

FLORIJAN I danas smo kličali.

POSJEDNIK Naravno da smo kličali.

SLON I zato vas nismo mogli čuti sve dok se nismo odlučili da prilegnemo i odahnemo malo. A vi ste po zanimanju prorok?

MARTIN Što vas navodi na pomisao da bih ja mogao biti...

SLON Vaš pogled. Zar vam to već nisu rekli?

FLORIJAN Zagonetka je znači objašnjena.

POSJEDNIK Hajde bez uvijanja...

MARTIN Što?

SLON Prokujete! *(Opkoljavaju ga. Martin uzmiče i udari u školjku. Pomažu mu da se popne.)*

FLORIJAN Vičite!

(Svi udaraју štapovima o pod u ritmu, kao hokejaši)

POSJEDNIK *(viče u ritmu)* Doktor je hulja!

SLON Ali? Bravo, dalje, prorokujte...

FLORIJAN I peder!

MARTIN (*vrlo zbunjeno*) Ali ja...

SLON (*oštro*) Vi ne mislite da je doktor — hulja?

MARTIN (*brzo*) Ja uopće ništa ne mislim.

POSJEDNIK To je potpuno krivo.

SLON Mislite, mislite koliko vas je volja.

FLORIJAN On je hulja i to ne samo zbog toga što nam ne dozvoljava da pričamo viceve o slonovima.

POSJEDNIK Znači li barem jedan vic o slonovima?

SLON Onaj vic o jat u letjećih slonova koji ruše zakon sile teže?

MARTIN (*zbunjeno promuću*) Doktor je moj drug iz djetinstva.

FLORIJAN Vi uopće niste... Vi ste još svjež, nenačet.

POSJEDNIK Vi ste još originalno upakirani.

MARTIN Mi smo zajedno brali kupine.

SLON Kupine?

MARTIN On je moj drug iz djetinjstva.

FLORIJAN Koji je nastavio prezirati djevočice.

SLON On je i naš drug iz djetinjstva.

MARTIN I va?

SLON Mi smo svi drugovi iz djetinjstva. (*stanka*) Uostalom, prorokujte bilo što.

FLORIJAN Tako je, prorokujte o čemu vas je volja. (*stanka*) (*Martin se sprema da nešto kaže, bolesnici čekaju s velikim nestrpljenjem.*)

MARTIN (*sa zahodsko školjke, vrlo glasno*) Zašto, dođavola, nosite te štapove za minigolf?

(*Bolesnici su razočarani.*)

POSJEDNIK Vi — niste nikakav prorok.

(*Martin silazi sa školjke.*)

MARTIN To sam i sam htio reći, ali me niste slušali.

FLORIJAN Kako to mislite da vas nismo slušali?

SLON Ipak, mislim da još nije sve izgubljeno. Još nas niste sasvim razarali. (*stanka*) Bilo bi možda najbolje da se predstavimo. Idemo redom. Ja sam Crveni Slon (*ispituje pažljivo utisak svog imena*). Primjećujete li na meni nešto neobično?

(*Posjednik i Florijan mimički signaliziraju da Slon nema surle.*)

MARTIN Ne, ne primjećujem ništa neobično. (*stanka, zatim Florijanu i Posjedniku*) Štreberi su mi uvijek bili odvratni.

SLON No, pogledajte me malo bolje, smirite se, prije svega.

MARTIN Da se smirim?

SLON Tako je, opustite se. No, Mene zanimaju vaša zapažanja.

MARTIN Nemam nikakvih zapažanja. (*Florijan i Posjednik i dalje marljivo pokazuju da Slon nema surle.*)

SLON To ne može biti. Morate imati nekakvih zapažanja. Možda je to zbog toga što se prvi put srećete s jednim slonom, misli, oči u oči. Moram vam, nažalost, reći da moja vrsta izumire. Za, srećemo se u panici po ulicama, gledamo se, stari prijatelji umiru. Vi dakako morate poznavati slonovski način umiranja. To je jedini civilizirani način. Ljudi, naprotiv, obično priređuju happeninge sa svjećama i limenom glazbom. Mi slonovi, umiremo u osami. Biramo usamljena mjesta poput ovog, gospodine, i sretni smo što se od naših kostiju ne prave štapovi za minigolf.

FLORIJAN (*nestrpljivo*) Surla, napokon, surla!

SLON Surla? Ah, da. Vidite gospodine, ovi nam zagriživci kvare svako zadovoljstvo. Ti prizemni duhovi. Vi ste nesumnjivo primijetili da je u stvari, kako da kažem, (*ogledava se kao da traži pomoć*)

POSJEDNIK Surla!

SLON Tako je, da ja u stvari — nemam surle?

MARTIN Da, to je prvo što mi je palo u oči. Vaša surla koje u stvari nema.

SLON Da. Vjerujem da ste pomislili kako sam ekstravagantan, nastran. Jedan djelić vaše svijesti čak je došao na pomisao, u jednom trenutku, barem, da me se radi o pravom slonu. A sve zbog moje nesretne surle. Jer, dozvolit ćete slon bez surle, ja vas uvjeravam to je skoro nezamislivo.

FLORIJAN To je isključeno. Slon bez surle, molim vas, to uopće ne bi bio slon.

SLON Eto vidite.

MARTIN Moram priznati, slon bez surle to je pomalo bizarno. Ali u Zagrebu možete vidjeti daleko bizarnijih stvari.

SLON Mislite?

MARTIN Mi smo, naime, velegrađ.

SLON Ipak, ne radi se o kompleksu manje vrijednosti, niti o težnji za afirmacijom, o nekakvom egzistencijizmu, kako nam to ponekad predbacuju. Priručna montažna surla (*vadi iz džepa papirnatu surlu i širi je da je pokaže u svoj njevoj veličini*), koja se upotrebljava po volji, doista se rijetko sreće među običnim slonovima.

POSJEDNIK Skoro nikada.

SLON (*skromno*) Preterujete. Istina je da je to izuzetna pojava novijeg datuma. Ipak vi se čudite u prvom redu zato što slabo poznajete crvene slonove. Stavite, vi o njima nemate pojma. Paradoksalna je činjenica, gospodine, što si vi ljudi umisljate da nas dobro poznajete. Moram vam reći da je vaše znanje o slonovima ograničene prirode. Vi se zadovoljavate šalama o slonovima koji lete od kupine do kupine u novim teniscima, ili čak zahvaljujući njima, što je zlonamerno. To je humor nije vrste. Morate znati da mi slonovi upravo naslađujemo takvim šalama, a neke od njih smo i sami izmislili. Možete li si, molim vas, predstaviti jednog krupnjeg slona koji leti (*smije se*)? Mi se, naime, prilično dosadujemo. Zato ponekad smišljamo šale o slonovima. Onaj slon koji lebdi iznad bazena, rušeći upravo zato silu teže, to je jedna od najuspješnijih šala koju je uprava bolnice zabranila, onog istog dana kad je zabranila kretanje u kupaćim gaćicama u bolničkom krugu. Međutim, ja vam mogu reći da su te šale daleko od istine. Slonovska je istina nešto malo teža. Mi slonovi ne vidimo najbolje, i uopće, imamo razne manjkavosti u orijentaciji. Događa se često da nabasamo na tvrde predmete koji su kao za inat razasuti po cijelom svijetu. Vi ne sanjate koliko su stvari zlobne i cinične. Stvari su uvijek protiv nas. A surla je, milidid gospodine, naš najosjetljiviji dio. Pitajte bilo kojeg slona. Zato smo mi crveni slonovi odlučili da je nadomjestak surle gotovo isto tako dobar kao prava surla. Danas se svemu može naći nadomjestak, i to tako ohrabruje.

MARTIN (*gladi bradu*) Da, to mi je jasno.

SLON Eto, vidite. I ako malo bolje promislite, a ovdje ćete imati vremena za to, shvatit ćete da takav postupak krije mnoge prednosti.

MARTIN Nešto drugo sam htio pitati. Kako ste se u stvari odlučili da, kako da kažem, postanete...

SLON Shvatiti ćete, također, da je za normalno funkcioniranje vanjskog svijeta apsolutno nužno da netko bude Crveni Slon.

POSJEDNIK Ja vas molim da budete malo oprezniji s tim unakrsnim pitanjima. Slonovi su vrlo uvredljivi, kao žene, i nikada ne opraštaju. To vam je jedna vrsta.

SLON (*dobroćudno*) Nije baš tako strašno. Vi ste mi od prvog trenutka simpatični.

FLORIJAN I meni ste simpatični. Od prvog mi je trenutak bilo jasno da je vaše mjesto u »Svetoj straži«.

MARTIN Zahvaljujem. Htio sam samo upitati što ste bili — prije? Mislim, prije no što ste primijetili da postajete — slon?

SLON (*oštrije*) Kako to mislite?

MARTIN Pa nećete valjda reći da ste se rodili ... Slušajte, to je smiješno.

SLON To neću reći. Ali isto tako ne znam što sam bio kad sam se rodio. Tako daleko ne sežu moje uspomene. Morate znati da se mi slonovi ne odlikujemo naročitim pamćenjem.

MARTIN Morate se nećeg sjećati. Možda postoje kakve stare slike, nekakvi papiri ...

FLORIJAN (*u panici*) Šta? Zar ste vi — pajkan?

SLON (*oštro*) Slušajte, mi ne volimo pajkane.

MARTIN Tko ih voli?

POSJEDNIK Pajkani vole pajkane. Žene pajkana vole pajkane. A to je pola svijeta, mladi prijatelju.

FLORIJAN Ein moment. Vi nam još uopće niste rekli kog vruga tražite u ovoj ludnici.

MARTIN Hajde, učinite mali napor. Znam da je jednom crvenom slonu prilično nevažno što je bilo prije. Ali ja bih ipak volio znati, ja sam naime novinar.

FLORIJAN (*pljesne rukama*) Žurnalist? Divno. Pa to su jedina dva poštena zanimanja. Prorok ili novinar.

POSJEDNIK To još nismo imali.

SLON Znao sam da nas nećete razočarati.

MARTIN Veoma ste ljubazni.

SLON (*zamišljeno*) Kao da gledam sebe u mladim danima. Pokušao ću, pokušat ću. Kako se zove čovjek koji često zarezuje olovke?

POSJEDNIK Zarezavao olovaka.

SLON A ne, ne. Ima drugo ime. Čovjek koji piše (*pokret rukom*), pomozite mi, molim. Pisac naravno. Tako će biti. Mislim da je bilo vrijeme kad sam bio pisac.

MARTIN Pisac? A o čemu ste pisali?

SLON (*iznenaden*) O čemu sam pisao? Da, naravno, ako sam već pisao, onda mora da sam o nečem pisao. To je zdravorazumski zar ne? A o čemu sam mogao pisati? Onda vjerojatno nisam bio pisac.

MARTIN Kako to, malo prije ste rekli da ...

SLON Ne znam. Ne sjećam se. Tako daleko ne sežu moja sjećanja. Morate razumjeti nas slonove.

POSJEDNIK Vi mnogo tražite slon. Tko bi se tooga sjećao? Mnogo smo toga preturili preko glave, nije ni čudo što smo zaboravili.

SLON Ima jedan trenutak kada se naprosto morate odlučiti: ili slon ili pisac. Možete li si zamisliti koliko je teško jednom krupnijem slonu da promijeni smjer? Možete li si dočarati ono što se u slonovskoj glavi događa kad se zapajen nađe na raskršću? (*stanka*) Ima već mnogo godina kako ne objavljujem, osim u »Malom oglasniku«, i to svega jednom, mladi prijatelju, svega jednom sam štampaos svola ženidbeno ponudu, koja je, to vam sada mogu reći ostala bez većeg odziva. I to je bilo pod šifrom, moji čitaoci u stvari i ne sanjaju da bi to mogao biti ja.

FLORIJAN A vi ste — žurnalist?

MARTIN Da. Radim u jednom omladinskom listu. Ja sam Martin Horvat.

POSJEDNIK Kako molim?

MARTIN Martin Horvat, novinar.

FLORIJAN Ne budite smiješni. Morate se odlučiti.

SLON Dakako, to je pitanje opredjeljenja.

MARTIN Rekao sam: Martin Horvat, novinar. (*stanka*) Novinar, Martin Horvat.

POSJEDNIK Ah, vi ste potpuno poludjeli.

MARTIN Martin, novinar Horvat, novinar Horvat, Martin novinar ...

POSJEDNIK Slušajte, prijatelju. Vi ste još veoma mladi. S vremenom ćete i sami shvatiti da to nije tako jednostavno. A sada me gledajte u oči, jesmo li spremni? Dakle, jeste li novinar ili Martin Horvat?

(*stanka*)

MARTIN Martin Horvat.

POSJEDNIK Idite molim vas.

SLON Ne budite tvrdoglavi.

FLORIJAN Tako je sinko. Budete li tvrdoglavi, nikada nećete odzvatiti.

POSJEDNIK Osim toga, nastavite li s tom prepotentnom besmislicom pomislit ćemo da nas hoćete omanuti.

SLON A to je opasno, meni možete vjerovati.

MARTIN (*uzrujan*) Poslušajte molim ovaj slijed misli: ako iz rijeke izvucem nekoga tko se davi, koga sam izvukao? Katolika, slona, vatrogasca, igrača minigolfa ili člana gradskog komiteta.

POSJEDNIK Katolika, rekli ste, vatrogasca, samo da sredimo ...

SLON To je veoma teško pitanje.

MARTIN Razmislite samo.

FLORIJAN Pardon, možda ću sada ispasti glup: vi to ne znate. Razumijem. Zato pitate nas. Onda je to mnogo teže.

MARTIN Avijatičara, imbecila ili austrijskog podoficira?

FLORIJAN (*zagrcnuje se*) Doista? A na kojem je to frontu rekli ste bilo?

POSJEDNIK Ne znam kako bismo vam odgovorili. Ja nisam nikada nekog izvlačio iz rijeke. Ja sam naime nepilvač.

SLON To je sasvim jasno. (*Sinulo mu je.*) Vi to doista ne znate? Izvukli ste, naime, nepilvača.

MARTIN Nepilvača (*skrhna sjeda na rub školjke*)?

GLAS SESTRE: »OBAVIJEST BOLNICKE UPRAVE ZA INTERNU UPOTREBU.
(Bolesnici pažljivo slušaju. Martin apatično gleda ispred sebe).

GLAS SESTRE »ZA DAN 15. APRILA 1968. GODINE. TEKST OBAVIJESTI: DANASNI SE DAN NEĆE NIMALO RAZLIKOVATI OD JUČERASNJEG. DO PODNEVA CE SVA MAGLA NESTATI. POTVRĐENE SU VIJESTI PO KOJIMA U GRADU PUSE JUGO. IZ POUZDANIH IZVORA SAZNAJEMO DA SE DANASNI JUGO NEĆE ODRAZITI NA STABILNOST VREMENA UNUTAR BOLNICKOG KRUGA; PO NAVJAM ...

MARTIN (*Zbunjeno slušača vezu između Glasa i slušalice u njegovom džepu*)

SLON Bacite to!

(Martin uplašen odbacuje slušalicu, skidaju kapute, pokrivaju je i gaze po njoj).

GLAS SESTRE »Današnji se dan neće nimalo razlikovati od jučerašnjega.«
(*Glas prestaje s čitanjem.*)

SLON (*vrlo glasnim grčevitim šapatom, čini se da se stalno histerično smije*) Današnji se dan... neće nimalo razlikovati... od jučerašnjeg... Do podneva će sva magla nestati... U gradu puše jugo... ali to se neće odraziti na stabilnost vremena unutar bolničkog kruga. Današnji se dan, (*Martinu*) vičite, vičite, to će vam koristiti.

FLORIJAN ... neće nimalo razlikovati...
SLON No, hajde, zašto ne vičete? Apсолutno je nužno za vas da vičete... (*Ostali viču dijelove obavijesti. Slon Martinu, poverljivo.*) Zato ste napokon ovdje.

MARTIN Ne viče mi se.

SLON Vama se ne viče? Meni ponekad izgleda da ste vi doista poludjeli. Molim, to je moj subjektivni utisak. A, zašto vam se ne viče?

MARTIN Ne znam. Možda nisam raspoložen.

SLON Naravno. Suviše ste vikali.

MARTIN Od rođenja.

SLON Razumijem. Onda ste postali preveliki za batine, kako da kažem, odrasli ste. Ako je tako mladiću, onda samo hrabro. Ovdje nema takve opasnosti. Nitko vas neće čuti, osim ovih gore (*pokazuje na tavanicu*) koji ionako ne razumiju ni riječi. Oni se sada brinu, o itekako se brinu, zar vi mislite da smo mi posljednji smet? Potoci courvoisiera, dragi moji, jezera najboljeg francuskog courvoisiera, uz beskonačne partije preferansa, i zar je to život? U uvijek isto: oni nas uvjeravaju da smo luđi, za život nesposobni, a mi ih mirno priznajemo za naše dobrotvore, a o glavi im radimo iz čovjekoljivih razloga. Mi, dobro znamo, koliko se ljudi pate u ovoj dolini suza. Zar je to život, imati drugoga ne-prekidno na mušici, ironično mu podvaljujući srećke jugoslavenske lutrije i tjerati ga da igra minigolf pod nadzorom plaćenog trenera?

POSJEDNIK Bez obzira na vaš stav o vikanju, vi ste ili s nama ili ste protiv nas.

SLON Mi ćemo se boriti. Mi ćemo štrajkati.

FLORIJAN Mi moramo napolje.

SLON Mi hitno moramo napolje.

MARTIN (*pokazuje na školjku*) Izvolite, samo izvolite. Samo nemojte čitati novine. Ja bih isto morao napolje.

SLON Vi također želite napolje? (*Slon se penje na školjku*) On također mora napolje. On je dakle s nama (*uspravlja se*). Znao sam da ste vi dobar momak.

MARTIN Ja uvijek s vremena na vrijeme moram napolje. Moje su potrebe vrlo redovite.

SLON »Težak stupam zemljom tvrdom, ponosno pred cijelim krdom.«¹

MARTIN Vi ste znači ipak...

FLORIJAN Nemojte ga prekidati...

POSJEDNIK Govori, govori, tvoj glas je kao melem.

SLON »I prašinu blijedozutu, dižem silnu na svom putu.«²

FLORIJAN Bravo.

(*Sa strane se pojavljuje uniformirano i naoružano lice. Posjednik uzrujano vadi limenu pištaljku i snažno pišti.*)

POSJEDNIK Opasnosti! Pajkan s lijeva.

(*Svi vade pištaljke i pište vrlo glasno jedan drugom na uho.*)

SLON (*sa školjke*) Toliko smo puta vježbali. Prvo pravilo: najvažnije je sačuvati PRISEBNOST DUHA!

¹ Ovo su stihovi Vjekoslava Majera iz knjige »Puna zvijer, puna ptica, u svijet žuri slikovnicā, namijenjene mladem naraštaju.

FLORIJAN (*baca se iza školjke*) Ušanči se. Pajkan s lijeva, zar ga ne vidite?

SLON Naredujem svima da igraju — minigolf. U takvim situacijama urotno je igrati minigolf. Ležerno i nenapadno, po mogućnosti.

(*Slon, Florijan i Posjednik igraju minigolf udarajući štapovima u prazno. Povremeno viču: »Dobar udarac! ili »Napreduj!«, »Ti si već pravi majstor!«*)

PAJKAN Gabl, babi, toraks, falerno, magicus.

SLON Magicus? Oooo, hvala, hvala lijepa. Ali u mojoj igri nema nikakvih tajni. Malo se prignuti, samo malko prignuti šiju (udar).

FLORIJAN Fino!

POSJEDNIK (*Martinu*) A vi ne igrate?

PAJKAN Gabl, babi, babi, gabl.

SLON O, gospodin pajkan se znate ljuti. On misli da biste morali igrati.

PAJKAN Babi, gabl, babi babi gabl...

FLORIJAN Ja vas molim ispred naše skromne zajednice, POSJEDNIK Za vaše dobro mi vas svi molimo.

MARTIN Minigolf me tjera na povraćanje. Nema blešavije igre pod kapom nebeskom.

SLON O, pod kapom nebeskom, cccc, nemojte tako.

PAJKAN (*bijesno*) Babilablablabl.

SLON Preklinjem vas, nemojte tako. Na sve se čovjek navikne. Malo prignuti šiju, zatvoriti oči, na trenutak — samo, ovako, zatim udariti, sve zajedno kao gutljaj ribljeg ulja. Čovjek se stresa od neprijatna okusa, a poslije u miru raste.

PAJKAN (*pozdravlja vojnički*) Babi. (*Odlazi marširajući*)

FLORIJAN (*pokriva lice rukama*) Neće biti dobro, mladi gospodine, neće biti dobro.

SLON Vi ćete nas sve upropastiti svojom besmislenom tvrdoglavošću.

FLORIJAN Ali prije svega sebe, mladi gospodine, mi smo već pomalo oštenili, kako da kažem, mi smo već u godinama.

SLON (*opipava svojom mišicu*) To si ti posenilo. Nisam ja u nikakvim godinama. Ja sam još snažan. Ja se još mogu boriti.

FLORIJAN Ali ne više dugo, ne više dugo.

POSJEDNIK Bogami, sve će se ovo loše odraziti na moje sablasti.

(*stanka*)

(*Ulazi doktor na čelu čete pajkana*)

SLON (*šapćući*) Ništa im nemojte reći.

FLORIJAN Ako im bilo što kažete oni će to smjesti kri-vo protumačiti i poslije će se kajati.

POSJEDNIK Niste valjda neki usrani cinkaroš?

PAJKAN (*pokazuje na Martina*) Babi, gabl, gabl, babi, gabl.

DOKTOR (*tresе glavom*) Baaaab!

PAJKAN Babi babi.

DOKTOR A-ha. Znači tako. (*Tapše pajkana po ramenu*) Dobro je, prijatelju, dobro je, Alles gutte. Javi se u kuhinju. Da, možete se pozvati na moje ime, i na moje titule.

PAJKAN Babi!

DOKTOR Dobro, dobro, hajde, Babi, razumijesh, samo mi se gubite ispred očiju. (*Pajkani odlaze. Nakon stanke:*) Tako ti je to, (*Martinu*) kad radiš s vojnici. Nema. No, a što se zapravo dogodilo?

MARTIN (*polazi korak prema njemu*) Pavel!

DOKTOR Samo bez intimnosti. Imam prilično tešku optužbu protiv tebe, dobro si počeo stari moj. Upamti, mi smo možda prijatelji, ali red je red. Red i disciplina, inače će nas pojesti. Dečki, da vidimo. (*Dižu ruke, opipava im drhaviom rukom mišice što odaje homoseksualca.*)

DOKTOR Dobro je. U vanjskom svijetu ima ljudi koji jedva sastavljaju kraj s krajem, a vi ovdje plivate u vlastitom salu.

SLON Trudimo se, gospodine doktor.

DOKTOR Odgovaraj kad te se pita. Kud bismo došli kad bismo svi govorili u jedan glas? (*stanka*) No, ima te voljno. Hoće li mi netko ispričati onaj vic o slonu koji lebdi iznad praznog bazena? Zakone bi rušili, to je što bi ste vi htjeli. Zakon sile teže naprije, a zatim sve ostalo. (*stanka*)

(*Martinu*) Dođi, ovamo.

(*Martin prilazi kutu gdje je paravan s otvorom na sredini »Doktorov rashodovani rendgen.«*)
(*Na zidu se pojavljuje vrlo uvećani snimak glave.*)

DOKTOR Malo desno, dobro. To je dakle to. (*Proučava jedan trenutak.*) Ništa! Opet ništa.

MARTIN Ništa?

DOKTOR Zao mi je što te moram razočarati. (*iron.*) Ovaj je snimak sasvim zadovoljavajući. Ali ja znam da ovdje nešto vrije. (*Pali šibicu*) Upaljena svijest među mračnjacima. A jedan od tih, to bi trebao biti ja. A što biste vi htjeli, moja gospodo? Vi ni sami ne znate. Štrajk? Bunt? Naprijed, da čujem, vidjet ćemo što se može učiniti da zadovoljimo vaše želje. Revoluciju. Promašili ste vrijeme, moja gospodo. Ovo su dani mirmog prosperiteta. Tako. (*Oprašta se*) Savjetujem vam da igrate minigolf. (*blaže*) U svakom trenutku slobodnog vremena — minigolf. Minigolf osvježava, minigolf okrepljuje, jača tijelo i duh. Uživajte, radost prava. Jednom ćete otkriti da u tom minigolfu ima nešto više. Svatko može pogriješiti, ali vi nećete nikada pogriješiti igrajući minigolf. Muškarci biraju minigolf. Minigolf ima duha jer sadrži oxymoron. I napokon, dečki, pomislite samo koliko još na svijetu ima rupa koje treba zatvoriti (*Odlazi.*)

(*stanka*)

(*Bolesnici zvižde snažno i viču »Kraj uzbuze« i »Hvala bogu jedan drugom na uho. Martin sjedi utučeno, skupljen u sebe*)

SLON Doktor hoće konkretne dokaze. Nikada ih neće dobiti. Martine, ja vam čestitam, držali ste se odlično.

FLORIJAN Držali ste se herojski.

POSJEDNIK Čestitam vam ispred naše male zajednice.

SLON I uvijek će otkrivati sama ništa. Jer, ništa je u nama, mladi prijatelju. Ništa je oko nas. Inače, bio bi to pravi džem. (*Prilazi Martinu*) Vi sigurno mislite da sam ja neki simbolični slon? I da je moje crvenilo neko simbolično crvenilo, na primjer od stida? Varate se Martine. Hoćao sam tako po svijetu, bezbojan i utučen. Odjednom sam pao u tanjur pun juhe od rajčica. To je smiješno, ali događa se svaki dan. Možete se osloniti na mene. Njih dvojica si ionako umišljaju da su mrtvi.

MARTIN (*diže glavu*) Mrtvi?

SLON Pogledajte samo njihove papuče.

MARTIN A što ako ste vaše papuče zaboravili pred vratima?

SLON Nećete valjda reći da vjerujete u zagrobni život? Idite, molim vas, tko još vjeruje u zagrobni život.

MARTIN (*Florijanu*) A gdje ste poginuli?

FLORIJAN (*negoduje*) Vi odmah u živo meso. Imao je taj rat i lijepih trenutaka. Kad smo onomad ušli u selo, a puno selo mladih djevojkica (*suče brkove*) a muški što pobijeno, što u soldate.

MARTIN Ne zanimaju me vaše uspomene. Pitao sam gdje ste poginuli.

FLORIJAN Gdje sam poginuo? U Galiciji. Gdje sam drugdje mogao poginuti? A je li taj rat već završio?

MARTIN Nije. Ali sada je primirje na frontovima.

FLORIJAN To smo i mi mislili. Još smo tamo u rovovima znali da taj rat uopće neće završiti. A to je bila črna smrt, moj mladiću, šrapnel u trbuh, a zašto vas to zapravo zanima?

MARTIN Koliko je to daleko odavde? Zašto ste tako daleko putovali po svoj šrapnel?

FLORIJAN Eh, sinko, čudno me pitaš. Onda se ovdje moglo jedino časno roditi. Studiralo se u Beču i Pragu, a časno umiralo u Galiciji.

MARTIN A veličanstvo su za to vrijeme bili u lovu. Nije li to nepravdno?

FLORIJAN Nepravdno? Oo mene u rovu bijahu sami Hrvati i svi su promijenili svijetom tog istog jutra, a bilo je među njima kmetova i fine gospode, svi su bez razlike ostali u blatnom snijegu, dostojanstveno i časno. A vi sada kažete da je to nepravdno. A zašto me prisiljavate da se prisjećam takih neprijatnih pojedinosti? Malo tko voli govoriti o svojoj smrti, pa mak' kačna časna ona bila.

MARTIN To je isušuje glupo.

FLORIJAN Pardon. Vi u stvari hoćete reći da je car prevarant. Poznajemo mi takve. Da je njegovo veličanstvo obična hulja i lopov koji lovi zečeve dok njegovi soldati ugibaju u blatu. Zašto smo i gubili bitke... Vi, u stvari, hoćete reći, da smo mi poginuli nizašta. A to nitko ne može podnijeti, čujete li me, nitko, ja ću vas, uostalom, proburaziti...

MARTIN Vi to nećete učiniti. To je obična palica za minigolf. Ha-ha, palica za minigolf u rukama austrijskog oficira.

FLORIJAN Palica za minigolf u rukama austrijskog oficira postaje ubojita.

MARTIN No hajde, učinite već nešto. Kud god kreneš nabasati na mitavne mrtvace. I ti vaši štrajkovi, i ta vaša borba, ta vaša opredjeljenja, sve mi to ide na živce, sve je to jalovo. Zašto ne uzmete svoja prava, zašto ih uvijek tražite?

SLON Ipak ne možete biti toliko naivni. Što da radimo s pravima u jednoj ludnici?

MARTIN Izadite na zrak, među ljude. Vi nemate poima koliko se ovdje zrak usmrdo. Udišući ovaj zrak čovjek neprimjetno postaje impotentan. Zašto ne pustite te vaše sablasti na danje svijeto, u svijet?

(*stanka*)

POSJEDNIK Moje jasenovalje sablasti? Vi ne znate što govorite, mladi čovjče. Moje sablasti su najbolje u čitavoj bolnici »Sveta straža«, ali se kriteriji jedne ludnice i ostalog svijeta donekle razlikuju. Ne može biti da ne znate, mladiću, ja sam ubijen u logoru i moje su sablasti loše obučene, i klepeću kostima. Tko bi ih takve pustio u salon?

MARTIN Ali njima treba zrak, sigurno sam, svima ovdje treba zrak, mirisa, zvukova.

POSJEDNIK Pokatkad neka od njih pobjegne bez mog znanja i onda napada snove dobrih ljudi. Dobri ljudi se onda čude, i misle da je kriva loša probava ili bubrezi.

MARTIN Hoću da vidim, hoću da ih vidim, vodite te vaše sablasti!

POSJEDNIK Vi ne znate što govorite mladiciu.

SLON To ne bi bilo dobro. Radi se o neprijatnom pri-zoru.

FLORIJAN Imaju upaljene oči.

SLON A neke od njih nož u grudima.

FLORIJAN Neke od njih buncaju.

POSJEDNIK Vi doista ne znate što govorite.

SLON Hoću da ih vidim. Meni ispunjavaju svaku že-lju.

POSJEDNIK Dobro. Vi zaista želite da vidite moje sablasti? Vi zaista želite da ih vidite? Dodite da vas poljubim, Martine, dobro je što ste istrajali, stvari treba tjerati do kraja.

SLON SA SESTRE „DANAŠNJI SE DAN NIJE NIMALO RAZLIKOVAO OD JUČERAŠNJEG. U GRADU JE PUHALO JUGO ŠTO SE NIJE ODRAZILO NA STABILNOST...“ (Bacaju slušalicu i gaze po njoj. Glas prestaje. Sve dobija na tempu.)

SLON *(penje se na školjku i počinje svoj govor)* Jedan je slon jednog jutra, ne u Galiciji, jedan slon mirnog sna a bez sablasti, ukoliko jedan je častan slon obukao kupaće ga-vice, i kako nije volio minigolf, popeo se na skakaonicu s namjerom da skoči u prazan bazen...

SLON *(Sa svih strana dođu ispijene sablasti u logoraškim odijeli-ma, s limenim posuđem kojim klopću u ritmu)*

SLON ...njegovu su bubrezu bili u redu, i nije imao bradavice, zato se njegove gacice rasirile kao padobran i on se mirno spusti na dno praznog bazena, rušeći sve za-kone, na užas Galilejev koji se u grobu prevrtao, jednog jutra ne u Galiciji, jedan je slon mirnog sna a bez sablasti... (Bolesnici pište u pištaljke, jer se pojavljuje razbješneli doktor sa odredom pajkama.)

MARTIN Vi ste dakle voda.

SLON Da. To je najsigurnije i najvjetinije. Ja sam sam sebi voda.

MARTIN Ali zašto ne otvorite vrata i pobjegnute? Vrata nisu čak ni zaključana.

SLON Rastužili bi Doktora, on nas ispušće voli.

MARTIN Lako ćete s njima... to su fikcije...

DOKTOR Elektroškove, bez pogovora. Vi me tjerate da upotrijebim krajnja sredstva. (Na bolesnicima je poslije spominjanja elektroškova vidljiva panika)

DOKTOR *(pjesne rukama. Pajkani unose monstruoznu napravu sklopevanu od stare električne grijalice). Ti si opet počeo sa svojim spiritističkim pokusima. (Posjedniku) Hlilju-du puta sam ti govorio da to radiš u zatvorenoj prostoriji. Tko će ih sada dotjerati u red? Ne, elektroškovi, to vas je dino može naučiti pameti.*

SLON Ne bi li možda bilo bolje...

DOKTOR Bez pogovora.

(Bolesnici se hvataju za ruke. Pajkan veže žicu oko ruke Slona i spaja s običnim utikačem u zidu. Bolesnici se tresu.)

SLON Titresše li se?

POSJEDNIK Titresem se.

FLORIJAN Kkcome je ssamo pppalo na pamet da ppri-čaš na vvvic...

DOKTOR Dosta, majku mu, netko će to morati platiti. (Pajkani čiste ladicu u savršenoj falangi. Imaju mašinke preko grudi i gas-maske na licima. Ludači pište u pištaljke, sablasti podižu paklensku buku.)

MARTIN *(Slonu)* Gospodine!

SLON Jumbo. Zovite me Jumbo.

MARTIN Gospodine Jumbo, o čemu ste pisali? *(viče da nadjača buku)* O čemu ste pisali?

SLON O čemu sam što?

MARTIN O čemu ste pisali dok još niste postali Jumbo, to jest slon?

SLON Ne sjećam se. To su ogromna prazna polja u gla-vi jednog slona, mladi prijatelju. Totalna amnezija. Ništa, mladi prijatelju, ništa je u nama, ništa je oko nas. Inače bio bi to pravi džem.

(Odlaze, za njima pajkani. Netko viče: »U pomoć! Suzavac!« (stanka))

DOKTOR *(Martinu)* Sjajno si počeo. Puna je ludnica vas Horvati, ali nijedna nije imao tako briljantan početak kao ti, Martine. Daleko ćeš dotjerati. Svačemu ti si pomalo nervozan u novoj sredini, ali moraš razumjeti i mene, skro-mnog službenika koji obavlja svoju dužnost. Sigurno si ti govorili o svojem štrajku, o pobuni koju planiraju. Ili nisu?

MARTIN Ne znam. Govorili su o mnogo stvari.

DOKTOR Hajde, to je javna tajna. Već i vrapci na kro-vu ludnice to znaju. Ali do štrajka neće doći, čuješ li me, nikada.

MARTIN Kako možeš biti tako uvjeren?

DOKTOR A-ha, dakle ipak su ti govorili. Nisu mogli izdržati. Znači da su imali povjerenja u tebe. No, moraš mi ništa odati, imat ću poštovanja za tvoje starinsko osje-ćanje časti. Pitaš me zašto sam tako siguran? E, pa slušaj onda. Već godinama, iz dana u dana, ostavljaju poruke da će me napasti, mene i osoblje bolnice. Te svoje poruke ostavljaju svuda, na toaletnom papiru, na kutijama od ci-gareta, urezuju ih u zid. Kestenovi u bolničkom dvorištu puni su tajanstvenih znakova kojima se sporazumijevaju... kao pravi ilegalni revolucioneri... I to je već godinama isto... ali do pobune neće doći, možeš mi ovdje pljunuti ako dođe, jer mi im želimo dobro, mi se za njih brinemo. Mi smo za to plaćeni. Kad bi se pobunili protiv nas, pobunili bi se protiv sebe. A tko bi u svijetu vjerovao ludcima? *(stanka)*

MARTIN Ipak, da sam na tvojem mjestu ne bih bio tako samouvjeren.

DOKTOR Bio bi, bio bi. Kad bi zaistinski bio na mojem mjestu, Ali ti nisi na mojem mjestu. Ja sam na tvojem mjestu. I sam si za to kriv. Ipak, ovdje će se s tobom li-jepo postupati. Uživat ćeš, da tako kažemo, posebnu milost. Hoćeš li možda čašicu courvoisiera? Da li bi ti bilo po volji? Mogu pozvati sestru, dovoljno je da dam znak, no?

MARTIN Ne znam tačno što hoću, ali u jednoj stvari sam siguran: hoću što prije otići ovdje.

DOKTOR Zar već? Nije ti to malo prebrzo *(pjeska ru-kama, ulazi sestra s dvije čašice i bocom courvoisiera na pladnju)*. A kako to u stvari... misliš izvesti?

MARTIN Doći ću do vrata otvoriti ih i izaći.

DOKTOR Nisi nikada pomislio da bi ona, mislim vrata, mogla biti — recimo zaključana?

MARTIN Ne, ti bi htio da ja u to povjerujem.

DOKTOR Ostavimo to na čas. Ispijmo koju za naše obnovljeno prijateljstvo. Sjećas li se? Nekada smo bili naj-bolji prijatelji. *(Toči u čaše)*. No prije toga, želio bih te nešto pitati. Pretpostavimo samo na trenutak da je njihova paletična pobuna ipak izbila. Na čijoj bi ti strani u stvari bio? *(stanka)* Moraš biti na nekakvoj strani...

MARTIN Ne znam. Nisam o tome razmišljao.

DOKTOR Nisi o tome razmišljao? Pa ti si stvarno neki suludi bašmebrgović.

MARTIN Hoću napolje.

DOKTOR Ali do pobune neće doći. Zemlja bi promijenila smjer rotacije, s lijeva na desno u... kako se u stvari okreće zemlja? *(stanka)* Istina je da jednim starim rendgenom

ne možemo otkriti one male gnojne nakupine, slične bradavicama, doista, kako tvoje bradavice?

MARTIN Ni minute više ne mogu ostati. Poludjet ću. Moram van.

DOKTOR (*pokazuje na školjku*) Izvoli. Ili želiš da ti pošaljemo noćnu posudu?

MARTIN Ti mi se rugaš.

DOKTOR Ni govora. Želim ti samo staviti na znanje da te ne mogu pustiti. Nikada to sebi ne bih oprostio, Martine. Ja sam ti prijatelj. Svijet bi te mučio svojim nepravednim sumnjičenjem, ti znaš kakav je svijet. A to što si do danas iskusio, to je tek jedan mali dio zlobe i podlosti. Suviše kratko hodaš zemljom, dragi moj. Vratio bi se nakon pola godine, dobrovoljno, pod okrilje »Svete straže«, u mnogo gorem stanju nego što si sada... moglo bi biti prekasno, onda... sjedi ovamo.

(*Martin nemoćno sjeda.*)

Hoće li da se odvezemo do igrališta za minigolf? Hajde, minigolf je sjajan sport, to bi ti pomoglo, malo bi se rasteretio, napokon minigolf je za to stvoren.

(*Doktor mu stavlja ruku na koljeno i gladi ga po kosi.*)

MARTIN (*gadljivo ustaje*) Homici, običan homici. Ti si malo predugo prezirao djevojčice, pa ti je to prešlo u naviku. Kao i sve što se predugo radi...

DOKTOR Nije uopće važno što sam ja. (*Bijesno*) Nisi li ti malo prije objašnjavao kako nisi spasio katolika ni homoseksualca, već nešto više od toga?

MARTIN Vi ste prisluškivali.

DOKTOR Dakako, a što si, molim te, očekivao. Danas se prisluškuje i u dječjem zabavištu. I u nevinim šalama, dragi moj, uvijek ima pola istine.

MARTIN Ja sada idem.

DOKTOR Ja se silno mučim da utvrdim što bi ti ti stvarno htio. Da te u ovakvom stanju pustim među ljude? Pogledaj se u ogledalo. To pomaže. Zatvorili bi te, navukli bi ti

ludačku košulju, a u slobodno bi vrijeme pleo košarice od pruća i igrao domino.

MARTIN Pavle, ne prepoznajem te. Bio si najbolji čak u gimnaziji, što se s tobom dogodilo.

DOKTOR S tobom se dogodilo. Sa mnomo se uopće ništa nije dogodilo.

MARTIN Na fakultetu, koliko sam čuo...

DOKTOR Ostavi zlu krv.

(*stanka*)

MARTIN Zbogom Pavle. Žurim.

DOKTOR Žuriš?

MARTIN Čekaju me.

DOKTOR Tko te čeka? Samo si umišljaš da te netko čeka. Čeka te bolnički krevet i topla juha. I čašica courvoisiera, ako se predomisliš, uz prijateljski razgovor o starim danima. Ja ti uvijek stojim na usluzi. A tamo te nitko ne čeka. Istini treba pogledati u oči, Martine. Nitko te ne zove, tvoja buncanja su savršeno suvišna. Zašto da se zavaravamo?

MARTIN Vrata nisu zaključana...

DOKTOR Hajde, naprijed, gorim od želje da vidim kako ćeš to izvesti.

MARTIN To je sasvim lako. To je isuviše lako. Doći ću do vrata (*Dolazi do vrata, otvara ih oprezno.*) Put je sasvim čist, ili barem tako izgleda. Zbogom, Pavle, bilo mi je prijatno. Umijem i sam igrati minigolf.

DOKTOR Servus, stari moj.

(*dulja stanaka*)

DOKTOR (*ironično se smije, dolazi do rendgen paravana i uzima mikrofona*) Pozor, pozor. Uzbuna, bolesnik u bjekstvu. Ime mu je Martin Horvat. Osobnih znakova nema.

(*Sirene počinju zavijati.*)

Pozor (*mirno govori*). Sada je pred glavnim vratima. Još malo i izaći će iz bolničkog dvorišta. Pustite ga neka ide. Da, dobro ste čuli. Neka ide. To je kraj uzbune.

m r a k

epilog

Redakcija omladinskog lista »Mlada mlisao«

MARTIN (*sjedi na istom mjestu kao i u prvom činu i rastreseno gleda ispred sebe*)

ZORAN KRALJEVIĆ (*ulazi, odlaže kaput i baca novine na stol*) Helou, Martine. Ide? (*stanka*) Ovdje se uopće ne može disati, časna riječ, trebalo bi malo prozračiti, ha? (*Martin šuti*) A što je, ti si opet loše volje? Otvorit ću malo (*otvara prozor koji je smješten bočno izvan vidokrugla publike*). Aaa, vani je divan dan, najljepši ovog proljeća. (*Sa ulice dolazi buka automobila i tramvaja.*) I jugo puše, ali manje nego jučer.

MARTIN Zatvori prozor.

ZORAN Sve sami volumeni, čiste forme, stari moj, kva kva pjavuša...

MARTIN Zatvori prozor! ZATVORI PROZOR!
(*Zoran se vraća zatvorivši prozor, buka prestaje.*)

ZORAN Ti si histeričan. Što te, molim te, smeta jedaki siroti prozor. (*Sjeda na stol, otvara novine, gleda ga preko ruba*) Hej, nećeš valjda reći da si ovdje prespavao? Bogami, ti si pravi manijak. Je si li barem što sanjao? Kakve duhove, sablasti, ha? (*stanka*) Ja sam sanjao svog oca. Mora da sam nešto teško jeo, a bogami ne sjećam se što bi to moglo biti. Pojavio se u obliku slona, ali meni je od samog početka bilo jasno da je to zapravo moj otac. Zato se pojavio u slonovskom obličju, što ga ja poštujem. Bogami, ja ga poštujem. To ti je čisti Sigmund. A pred kraj sna ono najbolje: jedna mala droljica od preko puta. Frizerka, od preko puta. Kakva je to svinjarija kad se pribuđiš sav ukvašen. (*Još u toku njegova pričanja, Martin skida cipele i ukapča grjalicu.*) Što to radiš? Hej, nećeš valjda...

MARTIN Hoću. Znaš da patim od hladnih nogu. I čemu, molim te, ta začuđena faca.

ZORAN Ali, čovječe, mi smo usred aprila.

MARTIN Što mogu. Ja imam hladne noge i usred aprila. ZORAN To je neosporno povezano sa seksom. Pouzdano znam da seks stoji u direktnom odnosu sa hladnim nogama starih djevojaka. Više zdravog seksa, već ti godinama to savjetujem (*prelistava novine*). Mogli bismo danas na minigolf. Slušaš vremensku prognozu: (*čita*) »Današnji se dan neće nimalo razlikovati od jučerašnjeg.« To znači da će

puhati jugo, ali to nas neće omesti da u miru konzumiramo svoj minigolf. Hej, pa tu sam prognozu pročitao i jučer. Čovjek bi mogao doći na pomisao da se uopće ništa ne događa. To je neoprostivo pomanjkanje duha. Sve se može oprostiti osim toga.

MARTIN Ništa je u nama. Ništa je oko nas. Inače, bio bi to pravi džem.

ZORAN Što si rekao?

MARTIN Jedan aforizam. Nešto kao aforizam. Počeo sam skupljati aforizme.

ZORAN Kakav ti je to, molim te, aforizam? Inače, bio bi to pravi džem. Pa to nije — nikakav aforizam.

VLADIMIR PUH (*ulazi izvrsno raspoložen*) Zdravo, dečki. Reinhofer će svaki čas. Cuo sam ga sa kraja ulice, zvečka tim silnim zvonicima. Baš me zanima dokle će ga držati ti hippiji. I što će onda biti? (*Martinu*) A, i ti si ovdje. Tako rano?

ZORAN Nije ni odlazio. Cini se da je ovdje prespavao.

VLADIMIR Što ne kažeš? Jesi li došao na kakvu plodnosnu zamisao u ovoj sredini koja djeluje tako stimulativno? Tako intelektualno? (*stanka*) Što se tiče tvog teksta, ja sam noćas malo razmišljao, a i Zoran je, jučer na minigolfu...

REINHOFER (*veselo ulazi*) Ljudi, to što rade Poljaci, to je naprosto fantastično. Znači li što mladi Amerikanci uče na svojim antiuniverzitetima? Oblike adaptacije u američkim tamićima.

ZORAN (*iron.*) To je fantastično.

VLADIMIR Ja nemam riječi.

REINHOFER Uvijek sam govorio i govorit ću: naši su studenti prema njima obični kilavci.

VLADIMIR Kao što sam rekao, razmišljao sam noćas o tvojoj priči. Zoran je jučer na minigolfu rekao nešto kao da bi on bio da se to štampa. Ostali su članovi nisu izjasnili.

REINHOFER A o čemu se radi? Molim, mene nitko nije obavijestio. Nisam znao da će biti nekakvo glasanje.

VLADIMIR U tom slučaju, bit ću prisiljen upotrijebiti svoj urednički veto.

MARTIN (*hoće nešto da kaže*)

VLADIMIR Stani. Smiri se. Samo mi nemoj govoriti o slobodi štampe, cenzuri i politici. Te liberalne floskule okači o vrat svojim ludacima. Pokušaj barem jednom ne biti mlađegradin. Dakle, imaš li mi još nešto reći a da ne spome- neš bradavice, slobodu ličnosti i Aleksandra Rankovića?

MARTIN (*khone natrag na stolicu*) Ja samo hoću reći da u potpunosti stojim iza svoje priče.

VLADIMIR Tsja, ja mislim da je ovaj trenutak suviše delikatna. Osim toga, ne mislim da je tvoja priča sasvim istinita. Čovječe, ti tvrdiš da je čitava naša generacija prazna, i da će čitav svoj život provesti igrajući minigolf. To je pretjerano.

MARTIN A što drugo? Loptu u sve rupe, sa seksualškim priručnikom pod miškom i kaugumom u žvalama, na igra- listu za minigolf.

VLADIMIR A zatim ova rečenica: (*Vadi Martinov tekst iz torbe*) »Poput ispražnjenih boca«, hoće reći generacija, »na koje se lijepe, boce, razne etikete kao: grafoman, poliglot, katolik, Hrvat, Srbin, filistar, kočničar«, slušaj dalje: »intelektualac, komunist, vanpartijac, partijac«, i najvažnije »čemu ne odgovara nikakav stvaran smisao, već te etikete služe isključivo u svrhu raspoznavanja u čorsokacinama«. (*Bijesno baca tekst*) pa zar ti doista misliš da nema nikakve razlike između grafomana i vanpartijca? Pa nećeš valjda reći da su u Savezu samo poliglоти? (*stanka*) Mi nemamo pojma kako se ljudi muče, u Jesenicama, pokraj velikih peći...

MARTIN Nemamo pojma, i nikada nećemo imati pojma, budemo li do kraja života igrali minigolf.

ZORAN Ti si opterećen. Minigolf je bezazlena rekreacija.

MARTIN Minigolf je najmanje od svega bezazlen.

VLADIMIR Misliš li ti doista da se ljudi danas muče kako bi ti mogao pljuvati po svemu i svačemu? I da bi ja to trebao dozvoliti? I poslije toga mirno spavati?

MARTIN Uopće mi to ne trebaš dozvoliti.

VLADIMIR Gle molim te, a hoćeš li je štampati na ci- klostif? Kao emigrantski materijal o parama naših rukovodi- laca u švicarskim bankama? Idi molim te, u Münchenu bi te dočekali raširenim rukom, dakako zbog neprijeorne knji- ževne kvalitete tvojih priča.

ZORAN Možda bi se moglo nešto izmijeniti? Prepraviti, mislim. Ja ti ponavljam da se u ovoj zemlji može sve reći, samo treba pronaći pravu formu, osim toga sve je to suviše upaljeno, potrebno je o tome pisati par distance, tek tu negdje počinje literatura.

MARTIN Ni jednu riječ neću promijeniti. Štaviše, mo- ja priča raste, buja, iz dana u dan, na kraju će to biti ro- man, ciklus romana, poplava.

VLADIMIR Ostavimo se velikih riječi.

MARTIN To i ja hoću, moj bože, i ja sam za male rije- či.

VLADIMIR Pa da to i jesu etikete u prijepornim dru- štvenim klimama i zaokretima, i ti si već obilato obljepje- njima.

MARTIN Mora biti nešto čišće, nešto...

ZORAN (*čitavo vrijeme pomalo zaviruje u novine*) Slu- šajte, ovo je izvanredno. »Strajk u ludnici« (*smije se*). Tko sve neće strajkati. Baš svašta u ovom ludom svijetu.

MARTIN (*vidljivo uzbuđen*) Strajk? U ludnici?

ZORAN Da. (*Smiju se*). Slušajte, dalje: »Ludaci su, čini se, sve do sitnica isplanirali. Zarobili su bolničkog liječnika i zajedno s osobljem zatvorili u podrum.« Ivdre, ovo je pra- va ludnica, casna riječ, da vrše neke eksperimente na dok- toru pomoću jednog starog rendgena. Genijalno.

MARTIN Tko bi to rekao?

ZORAN »Ne zna se tačno što ludaci namjeravaju. Zato- rili su se u zgradu i strajkuju gladu. Ne zna se zašto. U mjesto su već upućene znatne policijske snage, i jedan ba- taljon pješaka s gas-maskama, jer zabarikadirani ludaci ba- caju suzavac u ogromnim količinama na svakog tko se po- kuša približiti.«

(*Salve smijeha. Martin se, dakako, ne smije.*)

REINHOFER To je fantastično. To su demonstracije. Je- su li istakli kakve transparente?

MARTIN (*prilazi Zoranu i istrgne mu novine iz ruke*) (*stanka*)

VLADIMIR (*veselo*) Mislim, da bismo mogli napokon na minigolf. Olja je već tamo. Jučer sam ja gubio, ali danas, vi- djet ćemo. »Nebeski se žrnjevi polako okreću.«

MARTIN (*nerвозно se smije, svi ostali šute i gledaju ga kao da je poludio*) Ha-ha, kako se u stvari okreće ze- mlja? S lijeva na desno, ili...

VLADIMIR Što se mene tiče ja idem.

MARTIN (*prepričje mu put*) A ne, ne. Nikud vi nećete ići.

ZORAN Na minigolf, zaboga. Mislio sam...

MARTIN U materinu neka ide minigolf. Ne spominjite mi više minigolf. Svi ostajemo ovdje!

VLADIMIR (*viče i od sada svi ostali viču*) Što ti u stva- ri hoćeš? Ti nas sve tiraniziraš.

ZORAN Hajde, ne tupa, miči se s tih vrata!

MARTIN Nikakav veto ja ne priznajem. Ja ću reći sve što mislim, razumijete, to je pitanje izlaska.

VLADIMIR Kad budeš štampao privatne biltenе o toku svog osobitog ludila.

ZORAN Molim vas sačuvajte akademsku formu.

VLADIMIR Moram ti reći da me svojim povišenim to- nom beskonačno nerviraš.

REINHOFER Svi ste tu obični kilavci...

(*Glas nestaje, kao kad se na televizoru isključio zvuk. Svi grotoskno mašu rukama i otvaraju usta, što traje čita- vu minutu. Gledaoci imaju utisak da su na trenutak ogluš- li.*)

r a k